

Socio logist

Звіт за серією фокус-групових інтерв'ю на тему «Розуміння дискримінації в українському суспільстві». 18.05.2015

id magnatem utesedici acessumque explit adiaessitat exernatem doloriat odit aut repro ommodit emporr
nimint minus, si quis ut oditatur rest am quidipis ium voloraturia eossimporem es molorem faccab ide sinc
aspic to volumen dipsaeserum harum nonsenis derovitates am incipit ionecep eruptaspid qui bereseque
mqui assit, acea dolutet iquaturi atureres de perum faccatum ipsaepudis et utaturi oritestia isi dolor sitios
orecium ne nonetur? Quid unt, am faccum non rem rest et plab incias et voleste mporion seriatemo expe
eles vellis earchilic tem ipsaece pratqui aut vollabo ressus quae re, ut voluptati ilicimo maximoditat. Ehene
rec ullabo. Neque vo velitaque in ear nimolendande eossimi, nimporat aut lenditatur a dist, officatusa oc
ipit atessi diatquatur, nam odianihilit lab sankida qui **Україна, Харків** nosto delloritem corese volorest,
ur, occum quiam mint aum. Mi auta nis apiet quibus **2015** esse qui issitat reptas faccus alicit, qui aut quis
emporum eos autas moluptaqui dolorrum es di net am fugiamu stiant. Lciet etur, nonet occus. Ficipis dur
olor siment voluptaque mostia dolorectio et as accae nimi, consequi aut voluptiis doloriae voluptatias au

Для Інформаційного центру «Майдан Моніторинг».

Ця публікація була створена за підтримки Європейського Союзу. За зміст цієї публікації повну відповідальність несе Громадська організація «Інформаційний центр «Майдан Моніторинг». Зміст цієї публікації не є відображенням офіційної позиції Європейського Союзу.

Європейський Союз об'єднує 27 країн-членів, які вирішили поступово об'єднати свої знання, ресурси та долі. Протягом 50 років свого розширення вони разом побудували простір стабільності, демократії та сталого розвитку, водночас утверджуючи культурне розмаїття, толерантність та індивідуальні свободи.

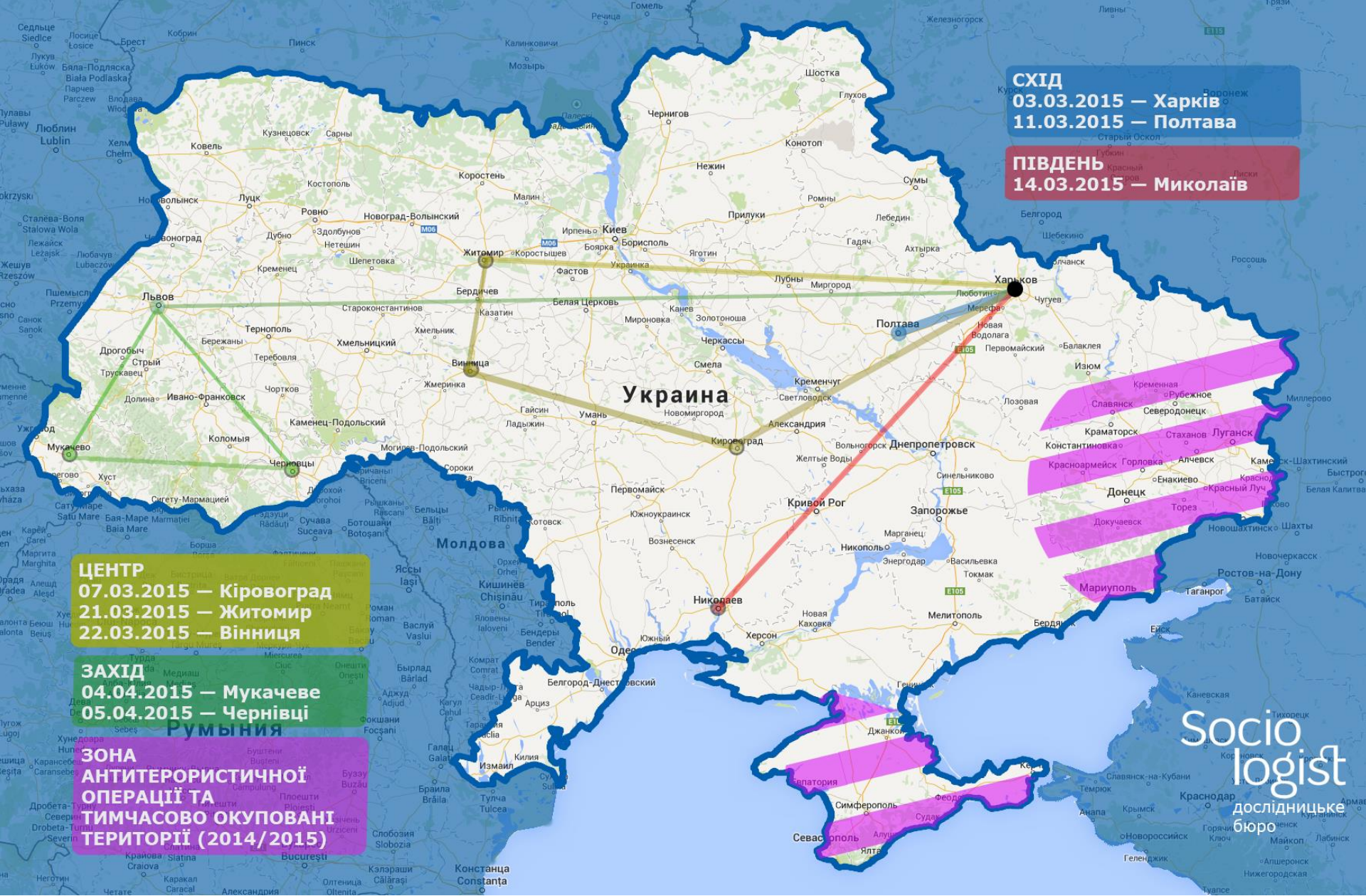
Європейський Союз прагне розділити свої досягнення та цінності з країнами та людьми за межами своїх кордонів.

Зміст

1	Дизайн дослідження	4
2	Висновки та рекомендації	7
3	Визначення та розуміння дискримінації	16
4	Критерії та сфери дискримінації	20
5	Обґрунтування та схеми відтворення	116
6	Регулятори дискримінації	120
7	Додаткові матеріали	127

Дизайн дослідження

Метод збору даних:	Фокус-групове інтерв'ю (загалом 8 груп)		
Об'єкт дослідження:	Чоловіки та жінки від 18 років		
Географія:	8 міст у 8 областях України: Схід: Харків, Полтава Центр: Кіровоград, Житомир, Вінниця Південь: Миколаїв Захід: Мукачеве, Чернівці		
Розміри фокус-груп:	Від 7 до 10 людей: Харків, Полтава, Кіровоград, Житомир, Вінниця, Миколаїв, Мукачеве, Чернівці		
Період проведення польових робіт:	Опитування проводилося: 03.03.15 – 05.04.15		
Гайд:	Розроблено: ГО «Дослідницьке бюро Соціологіст» Затверджено: Інформаційний центр «Майдан Моніторинг»		
Контакти SocioLogist:	Віталій Юрасов +38 050 180 11 80 irusov@gmail.com	Тетяна Зуб +38 066 170 22 91 tatyana.zub@gmail.com	Поліна Алпатова +38 050 734 62 49 p.alpatova@gmail.com

МЕТА, ЗАВДАННЯ

- Основною метою, задля досягнення якої були проведені фокусовані групові інтерв'ю, був **опис публічного дискурсу дискримінації в Україні**. Ми визначили такі завдання, що сприяли досягненню цієї мети:
 - Визначення того, що розуміється під словом «дискримінація» в українському суспільстві.
 - Якого роду ситуації визначаються як ситуації дискримінації.
 - Які люди і групи традиційно вважаються дискримінованими.
 - «Нові» вразливі групи, які проявилися в актуальному соціальному контексті.
 - Уявлення про групи, які вважаються найбільш захищеними від проявів дискримінації в українському суспільстві.
 - Загальноприйняті схеми обґрунтування та відтворення практик дискримінації.
 - Регулятори дискримінації.

ВИСНОВКИ

- Люди розуміють дискримінацію, насамперед, як будь-який «утиск» та обмеження, часто не пов'язуючи цей «утиск» з певними критеріями.
- Часто виникає дискусія довкола того, що є справді дискримінацією, а що – додержанням правил, норм або критеріями відбору
- Широкі верстви населення відчують себе обмеженими, тобто вважають себе дискримінованими.
- Соціальний захист сприймається як дефіцитний ресурс, а доступ до нього – як конкурентна боротьба.
- Для того, щоб проводити будь-яку адвокацію щодо викорінення певних дискримінаційних практик, треба працювати за такими напрямками: зниження відчуття соціального тиску; переформулювання того, що таке насправді дискримінація; фокусування на боротьбі із обмеженням прав конкретних груп.

ВИСНОВКИ

- **Гендерна дискримінація:** у нашому суспільстві стосується обох статей. Щодо кожної відтворюється певний набір стереотипів. Але різниця полягає в тому, що жінки усвідомлюють свою дискримінованість, а дискурс щодо чоловіків ще не сформований. Працевлаштування - основна сфера дискримінації жінок. Сімейне право та високі соціальні вимоги – основні напрями, за якими відбувається дискримінація чоловіків.
- **Вік:** найбільш дискримінованими за віком відчують себе люди старшого покоління. На вікові обмеження накладається відчуття жахливої матеріальної незабезпеченості. В сфері працевлаштування дискримінація за віком починає відчуватися вже після 35 років.
- **Раса, національність:** щодо інших рас та націй є специфічні стереотипи, але люди, особливо старшого покоління, підготовлені радянською пропагандою до того, щоб корегувати свої погляди. Роми – єдина національна спільнота, чию дискримінацію вважають виправданою по всій Україні. Складності інтегрування компактних спільнот (наприклад, молдаван на Буковині) теж сприймаються як фактори соціальної напруги.

ВИСНОВКИ

- **Сексуальна орієнтація:** Відношення до ЛГБТ-людей вкрай негативне, навіть агресивне. Немає уявлення про те, які саме права відстоюють гомосексуали.
- **Стан здоров'я:** Люди з особливими потребами сприймаються очевидно дискримінованими як на рівні фізичного доступу до середовища, так і соціально дискримінованими. Можна зафіксувати достатній рівень підготовленості громадської думки до включення людей з видимою інвалідністю в активне соціальне середовище. Високий ступінь прийняття людей з особливими потребами не поширюється на людей із системними захворюваннями типу ВІЛ, гепатит С, туберкульоз.
- **Місце проживання:** проблема місто/село відходить на другий план перед проблемою Схід/інша Україна. Нагальність проблеми переселенців та інформаційна підтримка її в ЗМІ та соціальних мережах тим не менш не робить цю тему достатньо актуальною для пересічних громадян, які загалом сприймають це не більше як нову дратівливу обставину життя (виключення – мешканці Харкова)

ВИСНОВКИ

- **Матеріальне становище:** Найвідчутніший і навіть хворобливий критерій дискримінації, що нівелює всі інші критерії в уяві респондентів, а слідом і на практиці в українському суспільстві. Шкільна освіта та охорона здоров'я – дві сфери, в яких краще за все рефлексуються дискримінація українців за рівнем матеріального забезпечення. Хаос запитів на неофіційні внески з боку системи шкільної освіти та системи охорони здоров'я залишає людей з постійним відчуттям дискримінації по матеріальному становищу. Правоохоронні органи – ще один елемент системи постійного тиску, дискримінації за матеріальним становищем. Матеріальний стан та соціальний статус фактично зливаються в українському суспільстві, а найбільш захищеними верствами населення в уявленнях людей стають виключно люди з високим рівнем матеріального забезпечення
- **Політичні погляди:** Дискримінація по політичних поглядах на даному етапі або не виказується респондентами, або ця тема є безпредметною. Дискурс «Єдиної країни» виявляється важливішим за політичні погляди можливих ідеологічних опонентів.

ВИСНОВКИ

- **Релігія:** Дискримінація за релігійними ознаками здебільшого відбувається в контексті конфлікту різних патріархатів православної церкви. На рівні сімейних, побутових відносин українці дискримінують нетрадиційні для України релігійні спільноти, в той же час всі релігійні люди можуть дискримінуватися нерелігійними і навпаки.
- **Мова:** Тема мови при декларованій безконфліктності є все ж таки болючою, але в першу чергу, для носіїв української мови. Лише на Півдні були почуті думки про проблеми дискримінації російськомовних, але проблеми явно гіпотетичного характеру, тобто пов'язані з міфами та страхом «жорстокої українізації», практичні площини міфу про дискримінацію російськомовних – освіта та вимкнення російських каналів. Однак, в сфері освіти відчуття дискримінації дисонує з самою практикою, яку описують респонденти: спостерігається дискримінація української мови, що проявляється у відмові від вивчення її без пояснення на то причин.

ВИСНОВКИ

- Відчуття соціальної незахищеності і поганого матеріального становища загострює ненависть до вразливих груп.
- Інтолерантність до специфічних груп є дуже деструктивною практикою, тому що вона небезпечна перш за все для усього суспільства, а вже потім – для цих груп. Завдяки тому, що рівень нетолерантності залишається достатньо високим, «під загрозою» є всі члени суспільства. Тобто важко передбачити, на кого завтра нетолерантне суспільство «оберне» свою нетолерантність.
- Звичайний спосіб реагування на «іншого» в нашому суспільстві – обмеження взаємодії, відмова від комунікації, виключення певних соціальних груп з поля свого зору. Це сприяє відтворенню практик дискримінації, тому що не напрацьовуються позитивні навички взаємодії. Тому вкрай важливо включити різних людей в зону повсякденного спілкування та навчити їх адекватним формам комунікації.

ВИСНОВКИ

- Дискутуючи щодо регуляторів процесів, пов'язаних з дискримінацією, люди говорять у рамках двох полюсів: «все має регулювати держава» та «це залежить від людей, від кожного з нас». Між цими полюсами - порожнеча.
- Вкрай необхідно долучення посередників між державою і людиною та пояснення щодо їх важливої ролі. Це знизить рівень соціальної напруги та відчуття дефіцитності соціального захисту. Тому що держава сприймається як така, що не має достатньо ресурсу допомоги, тому цього ресурсу не може вистачити на всіх нужденних. Щодо «посередників» (громадських організацій, партій, суспільних рухів і т.ін.) немає таких стереотипів.
- Різні види дискримінації мають бути регульовані на різних рівнях. Деякі – на структурному рівні (наприклад, покращення міського середовища для людей з інвалідністю), деякі – на міжособистісному. Але найбільш чутливою наразі є ієрархічна дискримінація – за матеріальним становищем. Вона сприймається як така, що може спровокувати соціальний вибух. Тому мають бути вжиті заходи зі зниження рівня соціальної напруги.

Можливості адвокації

Боротьба з дискримінацією літніх людей в транспорті, що являє собою сферу повсякденного приниження не тільки літніх людей, але й всіх оточуючих

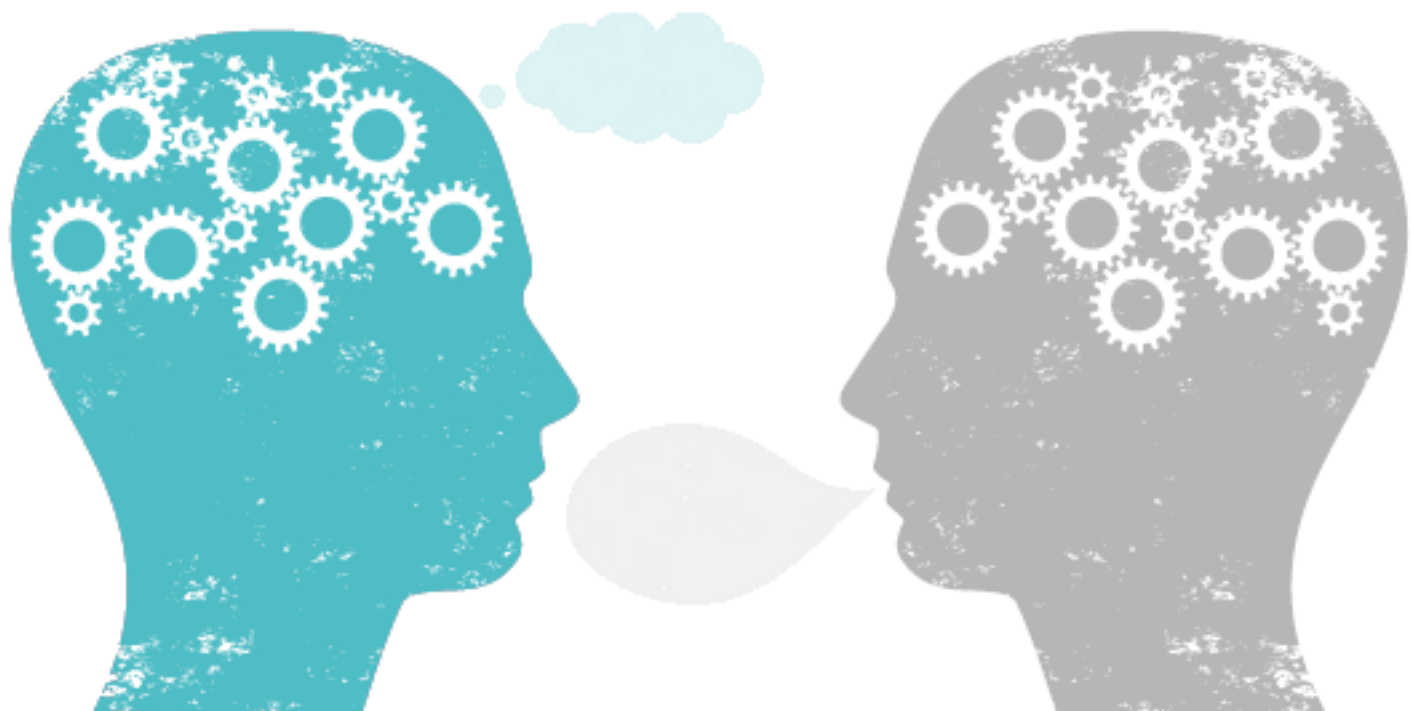
Боротьба з хаосом матеріальних внесків у взаєминах з державними установами, котрі створюють постійний, незрозумілий тиск, особливо в сферах шкільної освіти та охорони здоров'я

Робота з відчуттям дискримінації за матеріальним становищем, на тлі якого всі інші критерії дискримінації знецінюються, а дискриміновані групи у своїй боротьбі за права конкурують за дефіцитний ресурс захищеності

Старт

Визначення та розуміння дискримінації

ВИЗНАЧЕННЯ

*Дискримінація – це «утиск»
будь-якого роду*

- Люди розуміють дискримінацію насамперед як будь-який «утиск» та обмеження.

*Дискримінація... коли ущемляються якісь
права людини в будь-якому напрямку.*

Чоловік, 30 років, Полтава

*Я розумію, коли твої права ущемляють,
принижують твою гідність, моральну,
фізичну, тобто тебе ставлять, як зараз
кажуть підлітки, ніжче п'яного, і
показують своє превосходство.*

Жінка, 18 років, Чернівці

- Це відчуття утиску асоціюється з широкими верствами населення, втім респонденти дуже легко і швидко від загальних висловлювань переходять на конкретні приклади утиску їх особистості, тобто називають себе в якості об'єкту цього тиску, відчують себе обмеженими, ущемленими.

ВИЗНАЧЕННЯ

Дискримінація – це відчуття постійного, масивного соціального тиску та дискомфорту на широкій верстві населення

- Респонденти відчувають постійний зовнішній тиск, соціальний дискомфорт, відчувають себе ущемленими. В подальшому рекомендується враховувати таке сприйняття дискурсу дискримінації:
 - **або знижувати відчуття соціального тиску** (пов'язане з нерозумінням українцями своїх прав, зобов'язань, законів та неформальних правил суспільного життя)
 - **або працювати з переформулюванням того, що таке насправді дискримінація** (насамперед, диференціювати дискримінацію, утиск і відчуття загальної незахищеності)
 - **або сфокусуватися на боротьбі із обмеженням прав конкретних груп**, але в той же час мати на увазі фон загального відчуття тиску і навіть приниження.

Дискримінація – це приниження прав.

Жінка, 18 років, Чернівці

Дискримінація у тому, що у суспільстві так, у нашому суспільстві, нема соціального захисту людей.

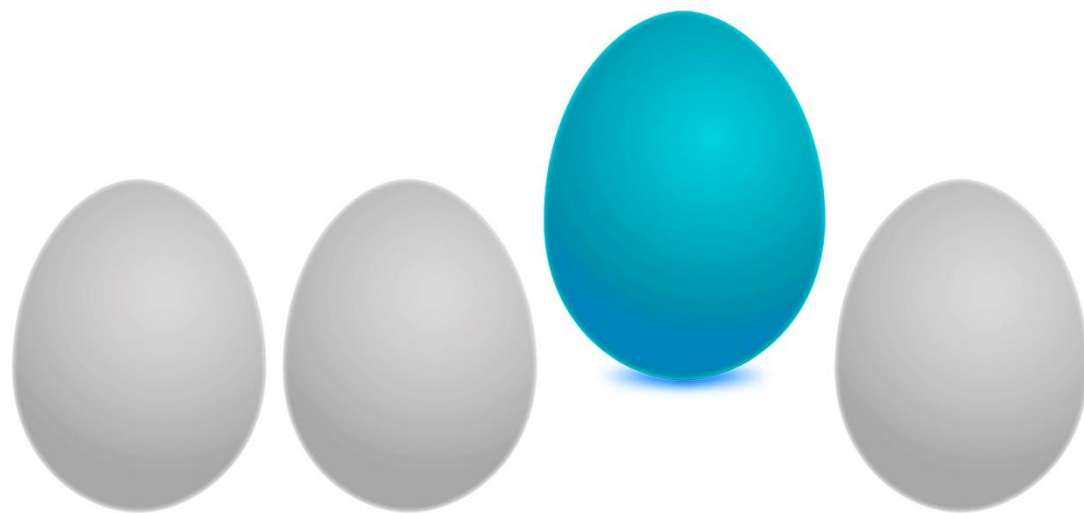
Жінка, 18 років, Чернівці

ВИЗНАЧЕННЯ

Боротьба з дискримінацією сприймається як наділення певної групи правами, яких не вистачає широким верствам населення

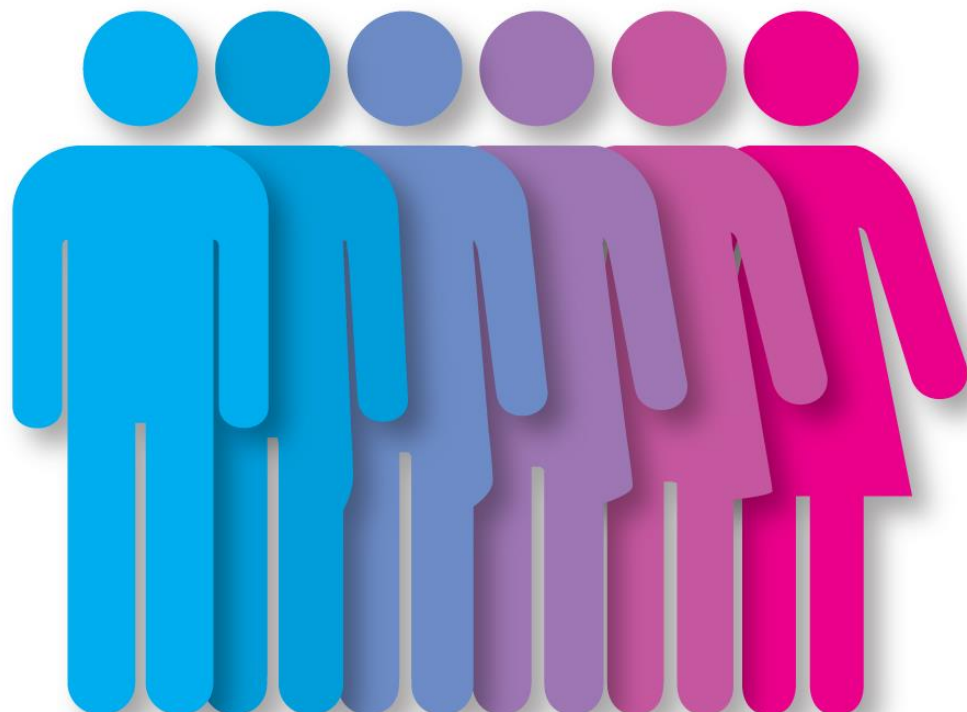
- На тлі сприйняття дискримінації як будь-якого утиску, без диференціації за певними ознаками, боротьба проти **дискримінації часто сприймається як боротьба за дефіцитний ресурс**. Спроби захистити себе/свою групу від дискримінації (відстояти свої права), викликає у решти членів суспільства відчуття, що вони будуть ще менш захищені. Циркулює міф, що ніби існує «дефіцит захисту», і той факт, що захист може «відійти» іншому, провокує тривогу і навіть агресію. Концентрація уваги і правових зусиль на якійсь із об'єктивно дискримінованих груп викликає внутрішній конфлікт у інших людей через те, що вони вважають, що така концентрація дискримінує їх самих. І цей міф вимагає громадського втручання і регуляції. Але часто ми бачимо регуляцію, що викликає зворотній ефект.

Критерії та сфери дискримінації

Критерії та сфери дискримінації

Стать

СТАТЬ

На рівні групової дискусії спостерігається рівність, тобто відсутня гіпотетична дискримінація жінок

- В українському суспільствознавчому дискурсі традиційно вважається, що в нашому суспільстві дискримінованими є жінки. Є певне, сформоване уявлення про гендерну нерівність не на користь жінок. Однак, **спостерігаючи поведінку жінок в дискусії, в тому числі при обговоренні конфліктних тем**, наприклад, тієї ж гендерної нерівності, ми **не спостерігаємо з їхнього боку конформної поведінки**.
- Жінки поведуться досить активно і впевнено, відстоюючи свої права і оскаржуючи тези, висунуті чоловіками. Можна з упевненістю говорити, що ця модель відображає характер комунікації в повсякденному житті. У нашій культурі існує стереотип, що жінка є «слабкою статтю», але навряд цей стереотип реально працює на побутовому рівні на всю свою демонстративну потужність.

По идее и по отношению к женщинам есть некоторые стереотипы... Например, что это слабый пол. Безобидный стереотип. Есть такие же стереотипы по отношению к мужчинам. И при злоупотреблении ими появляется дискриминация.

Чоловік, 19 років, Харків

СТАТЬ

Однак самі респонденти помічають, що жінки є дискримінованою групою

- Однак, ситуація з дискримінацією жінок повністю подолана. На структурному рівні ми спостерігаємо досить яскраві прояви дискримінації жінок, це пов'язано з особливостями працевлаштування, кар'єрними маршрутами та доступом до владного ресурсу.

В чому виражається? В тому, що на жінку лягає, на плечі жінки дуже багато лягає, а чоловік усе-таки переважно знає тільки роботу, це так переважно в сім'ях. Є різні сім'ї. Тобто жінка дискримінується. І сумки, і діти, і прибирання, і все це переважно.

Жінка, 65 років, Чернівці

От Верховна Рада, жінки там взагалі, я не знаю, чи четвертина їх, чи скільки. От, я вважаю, що це теж дискримінація, тому що депутатів повинно бути більше жінок. Тому що вони все-таки, дійсно, якось так і думають, і мислять, і рішають, на мою думку, краще за чоловіків.

Жінка, 53 роки, Чернівці

СТАТЬ

Працевлаштування – основна сфера дискримінації жінок

- Розмірковуючи про гендерну нерівність інформанти розповідають історії про специфіку, з котрою стикаються жінки при прийомі на роботу. Це стосується, насамперед, молодих жінок. При відборі на роботу до них виникає ряд питань про їх сімейний стан, наявність маленьких дітей, питання про їх плани на подальше розширення сім'ї.

В моей сфере деятельности наоборот отдают предпочтение тем, кто не замужем, не женаты, то есть нет маленьких детей или взрослые дети, не будет ходить на больничные там. Вот именно в этом плане.

Жінка, 38 років, Кіровоград

- Чоловіки-роботодавці підтверджують зі свого боку, що враховують даний спектр обставин (декретна відпустка, лікарняні по догляду за дитиною, зміна планів у зв'язку із заміжжям) не на користь кандидаток жіночої статі.
- Навіть визнаючи, що така практика є дискримінаційною, вони не готові відмовитися від неї, обґрунтовуючи свою позицію організаційною необхідністю, логікою виробничого процесу і т.п.

СТАТЬ

Працевлаштування –
основна сфера дискримінації
жінок

*Ну тут декретные платить, а тут
ребенок заболел... Они вынуждены это
все просчитывать.*

Жінка, 43 роки, Харків

*Даже я в свое время когда-то участвовал в
отборе, я работал менеджером и мне подбирали
ассистента. И было 4 претендента, финальная
стадия собеседования, и я участвовал в
собеседовании с этими людьми. Было 2 девушки, 2
парня и почему-то один из вопросов я задавал
девушкам о семейном положении. Вот. И я
спрашивал, есть ли дети, замужем/не замужем.
Это тоже влияет, потому что есть такой
стереотип, что возьмешь девушку не замужем и
без ребенка, через год она уйдет в декрет...*

Чоловік, 19 років, Харків

СТАТЬ

Працевлаштування –
основна сфера дискримінації
жінок

Я сталкивалась. То что ты девушка, планируешь ли замуж, когда планируешь, а сейчас есть ли молодой человек? А когда беременеть хочешь? А когда, как? Очень много было вопросов..

Жінка, 25 років, Полтава

Да, сразу питання, чи є дитина. А потім, не дай бог, захворіла дитина, і сразу тобі: «Ага, а ви ж казали, що не буде проблем!» Но всі діти хворіють.

Жінка, 34 роки, Мукачеве

Спрашивают сколько... возраст ребенка. Что я уже работающая, в декрет не выхожу. Хотя тут же спрашивают – а внуков не ожидаете?.. Я сижу думаю, о боже, что отвечать...

Жінка, 45 років, Харків

СТАТЬ

Працевлаштування – основна сфера дискримінації жінок

- Тут виникає дискусія, яка була присутня практично на всіх фокус-групах і в обговоренні різних критеріїв дискримінації та сфер взаємодії. Що ж є дискримінацією, а що – дотриманням правил і норм (корпоративних, релігійних, сімейних і т.п.)? Ця дискусія призводить до ідеї про те, що толерантність, наприклад, в питанні про прийом на роботу молодих жінок або літніх людей, суперечить економічній ефективності, а головне – економічному розвитку. А значить, толерантністю доводиться жертвувати. Існування такої дилеми свідчить про вкрай низький ступінь економічної безпеки в нашій країні.

Я думаю, что это не дискриминация, когда на работу, там, ну или мужчину или женщину предпочтительней. Потому что работодатели нанимают человека, который ему подходит по всем параметрам.

Жінка, 23 роки, Миколаїв

Ну за возрастную (відповідає) только руководители предприятий, сам руководитель определяет как будет работать, на ком будет держаться его предприятие.

Жінка, 40 років, Кіровоград

СТАТЬ

Працевлаштування – основна сфера дискримінації жінок

- Більш низька оплата жіночої праці як і раніше є дискримінуючою реальністю для багатьох учасниць та учасників фокус-груп. Чоловік традиційно розглядається як годувальник сім'ї, і цим обґрунтовується його «природне» право на більший зарібок.

Женщину предпочтительнее взять, лишь только с той стороны, чтобы ей меньше платить. Опять же, учитывая, что мужчина – вроде как добытчик. Ну, опять же ж, все это от психики, психологической точки зрения, что эту работу может выполнить мужчина, а может женщина. Здесь, опять же ж, мужчина потребует больше денег. Женщина может потребовать меньше денег.

Чоловік, 60 років, Миколаїв

Все знают, что берут на работу женщину и мужчину, но почему-то зарплата у мужчин намного выше.

Жінка, 40 років, Кіровоград

СТАТЬ

Працевлаштування – основна сфера дискримінації жінок

- Як і раніше приналежність до керівних/владних позицій також гендерно зумовлена. Десь до середньої управлінської ланки/керівник відділу ми бачимо жінок, а вище - практично немає.

*Так же точно, когда проходят выборы
женщину точно никогда не выберут.
Тимошенко никогда в жизни не пройдёт туда,
куда она хотела, никогда, потому что просто
наше общество не готово.*

Жінка, 59 років, Кіровоград

*А вот дискриминация в плане етом даже женщин.
Дивіться, наша Верховна Рада – скільки там
жінок, скільки там чоловіків.*

Жінка, 56 років, Полтава

*І ми бачимо, що і в міській раді, більше чоловіків, а жінок
одиниці, і в Верховній раді, і Президент, все це чоловіки у
нас. Я особисто вважаю, що то мають сьогодні
переважати жінки, їм дорогу більше давати.*

Жінка, 65 років, Чернівці

СТАТЬ

*Сексуальні домагання –
явище з 90-х, що зараз
вже майже не актуальне*

- Сексуальні домагання як прояв гендерної дискримінації, на думку жінок-учасниць фокус-груп, зустрічаються значно рідше, ніж, наприклад, у «важкі» 90-ті роки. Однак, «сумнівні пропозиції» також згадуються в контексті історій про дискримінацію жінок на робочому місці і при прийомі на роботу. Зрушення, пов'язані зі зниженням кількості сексуальних домагань, пов'язують, по-перше, з тим, що ця ситуація перестала вважатися нормальною (можливо, через зміни інформаційного фону навколо цієї проблематики, зокрема, зміна стереотипу «сама спровокувала - сама винна» про відповідальність жертви за спрямовану на неї сексуальну агресію, а також розширення можливостей сексуальної реалізації), і по-друге, з'явилися механізми запобігання таких ситуацій і покарання за подібну поведінку (прецеденти судових рішень, корпоративна культура).

В 90ые годы не было квалифицированной работы. И вот, приходишь, говоришь, что муж, ребенок, интим не предлагают, что ты закончил прикладную математику. И вся такая приходишь, без макияжа, чуть ли не в парандже [смеется], а тебе следующим вопросом начинают намекать, а как бы так «расширить круг ваших обязанностей».

Жінка, 45 років, Харків

СТАТЬ

Війна – новий контекст для переосмислення ролі жінки в сучасному суспільстві

- Цікава думка була висловлена на полтавській фокус-групі про роль жінки на війні, про те, що там немає місця навіть розмовам про особливі права жінки. Війна загострює традиційний маскулінний контекст. Наче з'являється простір «чоловічого братства», де діють свої правила, своя ієрархія, де чоловік може домінувати і показати себе, а роль жінки нівелюється і її думка з цього приводу не має значення. Така ситуація інтерпретується чоловіками як дискримінація по відношенню до жінки. До жінок, які потрапляють на територію війни, не відносяться більш як до жінки в традиційному розумінні, до неї можуть ставитись грубо, неповажливо і т.п.

Я вынес такой урок, что там в линии фронта, там где всё это происходит самая каша, да, понятие дискриминации самое первое и для многих нас это не понятно. Дискриминация мужчиной женщины. Там это в самую первую очередь происходит. То есть – это война. Понятие женщина там теряется, просто оно исчезает.

Чоловік, 50 років, Полтава

СТАТЬ

*Дискримінація чоловіків
здебільшого відбувається в
сфері батьківства, а також
через завищені вимоги в
якості зворотної сторони
міфу про сильну стать*

- Чоловіки в нашому суспільстві не тільки не вважаються дискримінованою групою, а й самі часто заперечують саму можливість бути дискримінованими за ознакою статі через те, що така позиція асоціюється зі слабкістю і нездатністю захистити себе. Тим не менш, заглиблюючись у це питання, очевидними стають кілька векторів, за якими реалізується чоловіча дискримінація:
 - Сімейна (батьківське) право. Практично у всіх ситуаціях, у яких предметом конфлікту є діти/опіка над дітьми/контакти з дітьми, перевага віддається жінкам. На боці жінки, іноді всупереч реальному благу для дитини, виявляється не тільки громадська думка, а й судова система.
 - Високі стандарти і вимоги, пропоновані чоловікам з боку соціуму в цілому і з боку жінок зокрема. Чоловіків в нашому суспільстві як і раніше часто виховують жінки (як у сім'ї, так і в системі освіти), вони ж і формують стандарти для чоловіків. Напруга, пов'язана з необхідністю підтвердження свого статусу зароблянням грошей і кар'єрним ростом, підсилюється. По суті, дискримінація виявляється в тому, що чоловік обмежений у виборі стратегій успіху. Одночасно з розширенням права жінок на самовизначення до чоловіків зростають вимоги щодо участі в сімейному житті, домашньому господарстві і вихованні дітей.

СТАТЬ

*Дискримінація чоловіків
здебільшого відбувається в
сфері батьківства, а також
через завищені вимоги в
якості зворотної сторони
міфу про сильну стать*

*Самая первая дискриминация – мужчина-женщина.
Женщина год пияет мозги, морально, тупо
дискриминирует мужчину, доводит его до иступления. Она
его доводит – ты приносишь мало денег, ты куришь...*

Чоловік, 50 років, Полтава

*Ну, вот, я бы хотел немножко про свою историю. Да, я
второй раз женился, как говорится, молодая и все
остальное. Ни один суд я не могу пробить. За этот год
она еще дома не ночевала, но приходит в обед, там,
отоспаться пьяная или что-то. Дети уже на нее
вообще не реагируют, сын говорит: «Папа, – говорит, –
мы живем втроем, нормально». Значит, я уже провел
несколько судов – ноль. Все в подъезде знают, в доме
знают. Мы уезжаем с детьми, например, на два-три
месяца к матери в Тольятти. Оттуда приезжаю – мне
бегут соседи, говорят: «Володя, да они там у тебя
живут в квартире. Она, там, со своим этим, там,
живут, все такое». Я говорю: «Ну, судье скажите?» –
«Ой, не-не-не-не». И так вот от.*

Чоловік, 56 років, Мукачеве

СТАТЬ

*Дискримінація чоловіків
здебільшого відбувається в
сфері батьківства, а також
через завищені вимоги в
якості зворотної сторони
міфу про сильну стать*

Просто наша, як то кажуть, власть, ну там, судді ілі держава, як то кажуть, дає перевагу матерям. То єсть вони не дивляться, хто фінансово забезпечений, хто має, припустим, даже житло, розумієте, що для дитини буде краще. Вони зразу всьо, зрубають з плеча – мама буде з ним.

Чоловік, 31 рік, Мукачеве

Я хочу сказать, что те же самые даже суды, вот почему ребёнок идёт, ребёнка отсудят матери вот здесь уже сразу идёт дискриминация. По-любому отдадут маме – доказывай, не доказывай, что у тебя там, ребёнок не живёт допустим с мамой...

Жінка, 56 років, Мукачеве

- Таким чином, більшою мірою дискримінація жінок реалізується на структурному рівні (працевлаштування, доступ до системи влади), а дискримінація чоловіків – здебільшого на культурно-побутовому рівні.

СТАТЬ

*Дискримінація чоловіків
здебільшого відбувається в
сфері батьківства, а також
через завищені вимоги в
якості зворотної сторони
міфу про сильну стать*

Жінка: Легче роботу, мне кажется, найти мужчине, потому что чисто физическая работа, то им легче. Такой работы больше.

Чоловік: Вот это уже дискриминация. Если больше идите работайте. А чего? Нет? У меня лично вызывает... я пойду сейчас вагоны грузить, потому что я мужчина?

Жінка: Мне тоже проще физически...

Чоловік: Пожалуйста [йдіть працювати] уборщицей.

Жінка: Нет.

Жінка, 23 роки, Житомир
Чоловік, 33 роки, Житомир

- В той же час на кожному рівні дискримінація передбачає наявність зворотного ефекту, коли ті, хто умовно дискримінує ту чи іншу стать, стають заручниками міфів, що дискримінують.

Критерії та сфери дискримінації

Вік

ВІК

Конфлікт поколінь, що дискримінують один одного зав'язаний на державу, котра не регулює прозоро ринок праці

- На тлі загального контексту, коли соціальний захист і допомога є дефіцитними ресурсами, спостерігається конкуренція між представниками різних вікових категорій. Для звичайних громадян ця конкуренція проявляється, насамперед, у сфері праці. **Серед молодих людей присутня тема невдоволення, пов'язана з тим, що «пенсіонери займають їхні місця», а більш літні люди транслюють ідею про те, що їх знаннями, рівнем кваліфікації та досвідом готові пожертвувати через їх вік.** Невдоволення адресується державі, яка має більш адекватно регулювати ці питання і питання пенсійного забезпечення громадян.

Молодых тоже гнобят иногда. Я вот работаю в бюджетной организации, вроде бы приветствуют молодежь. Но поставит её на место, пригнуть, тыкнуть её носом, даже тогда, когда не нужно – вот это старшие...

Жінка, 56 років, Харків

ВІК

Конфлікт поколінь , що дискримінують один одного зав'язаний на державу, котра не регулює прозоро ринок праці

Ну, дискриминация, например в школе. С одной стороны поколение людей, которому «за 60» и поколение молодых. Правильно Влад сказал, молодые не с охотой идут, но в чём сталкиваются? Что количество «навантаження», часов вот, ставка, её не хватает, что на молодых, что на старых. Может это один из видов дискриминации. Начальство то, в управлении освіти, они все говорят о том, что зачем пенсионеров держать – вы их увольняйте. А молодые точно так же относятся к пенсионерам, они смотрят на них с опаской, потому что их ущемляют, им не дают.

Жінка, 40 років, Кіровоград

Скорочують молодих, а не пенсіонерів.

Жінка, 22 роки, Мукачеве

ВІК

Людей середнього та старшого віку починають дискримінувати вже з 35 років

- У сфері працевлаштування навіть називається конкретний вік, з якого або до якого спостерігається дискримінація.

Даже в объявлениях встречается: ограниченный возраст – до 35, до 45. И опять же, половой вопрос, предпочтения – либо женщины, либо мужчины.

Жінка, 55 років, Миколаїв

Поехала на одно предприятие, на другое предприятие – узнают возраст – всё, на работу не хотят брать.

Жінка, 48 років, Кіровоград

После сорока пяти уже однозначно начинается дискриминация, даже после тридцати пяти.

Чоловік, 50 років, Полтава

ВІК

Людей середнього та старшого віку починають дискримінувати вже з 35 років

А скорочують? А тожже, я от скоротилась з «Укртелекома», 30 років проробила. Всьо, «Укртелеком», телеграф закрили, телеграф не треба. Куду устроїтись? Куду? До пенсії ще далеко. Кому ти нужна? – Нікому.

Жінка, 46 років, Мукачеве

Объявления: до тридцати пяти, молодые, красивые и так далее.

Жінка, 56 років, Полтава

При центре занятости есть курсы поиска работы. Они рекомендуют свой возраст или вообще не указывать, либо прятают в конце. Потому что действительно есть такое, что эти эйчары – отдел кадров уже когда смотрят сколько тебе лет, они дальше не читают все твои успехи, все твои навыки. Так что лучше вообще спрятать.

Жінка, 45 років, Харків

ВІК

Молодь дискримінується через вимоги з боку роботодавців щодо наявності значного досвіду, якого в молодих людей просто не може бути

- Молодь більшою мірою стикається з нездійсненними вимогами при влаштуванні на роботу, як наприклад, вимога мати значний досвід.

Сейчас, если ты не имеешь опыта работы, закончив только что институт, то есть полный абсурд, и тебе не дадут работу. Это я уже видела, как сталкиваются мои знакомые, моя знакомая молодежь.

Жінка, 43 роки, Миколаїв

Или вот взять молодых людей. У меня сын закончил университет. Требуется везде знание и опыт. Знания, как бы есть, откуда у человека молодого опыт работы.

Жінка, 48 років, Кіровоград

Ну, просто в знайомого закінчила дочка, наприклад, юридичний факультет, уже три роки на роботу влаштуватися неможливо, тому що немає стажу.

Чоловік, 50 років, Полтава

ВІК

*Молодь дискримінується
через вимоги з боку
роботодавців щодо
наявності значного досвіду,
якого в молодих людей
просто не може бути*

*Тому що от я дивлюся, читаю об'яви – обов'язково
хотять на роботу, щоб уже стаж був роботи, там,
п'ять років, десять. А де ж той студент набере зразу
після університету? І що робити? Оце, я вважаю,
дискримінація.*

Жінка, 53 роки, Чернівці

*Я не так давно хотел найти себе подработку. Я
хорошо языки знаю... Думал так, фрилансом... Но
посмотрел, никому не нужен переводчик без опыта,
вот абсолютно. Любая вакансия – это опыт, а мне 20
лет, откуда у меня опыт. Мне нужно с чего-то
начинать. Или опыт – или откровенно рабские условия.
Это может не прямо по возрасту, но мне кажется
связано.*

Чоловік, 45 років, Полтава

ВІК

Молодь дискримінується через вимоги з боку роботодавців щодо наявності значного досвіду, якого в молодих людей просто не може бути

- В ході фокус-груп спостерігалась певна **«монополія» людей середнього віку («мам» і «тат»)** на відстоювання позиції про те, що **молодь дискримінована через свій вік.**

В нашей стране вообще не любят специалистов молодых.

Жінка, 45 років, Полтава

- Якщо в ході дискусії сам молодий чоловік говорив про те, що відчуває складнощі з працевлаштуванням, пов'язані з його віком, то старше покоління далеко не завжди підтримувало цю тему. А іноді й переходило в наступ і звинувачувало в тому, що насправді це молоді люди – загроза працюючим «за 50».

Кто будет брать на работу 50-летнего, им проще взять 20 летнего или 30 летнего молодого парня, который в расцвете сил будет пахать.

Чоловік, 33 роки, Житомир

ВІК

Транспорт – сфера повсякденного, де респонденти постійно спостерігають за дискримінаційними практиками за віковими ознаками

- Але найбільш болючі переживання, пов'язані з проявом дискримінації за віковою ознакою, проявилися в історіях про транспорт, де літні люди – це насамперед пільговий контингент. І вони постійно стикаються з необхідністю вибору платити за проїзд чи не платити і отримати свою дозу негативного ставлення; з необхідністю стояти на зупинці біля молодих платоспроможних людей або тримаючи в руці гривню, щоб підвищити свої шанси «потрапити на борт»; з відстоюванням своїх прав, прописаних законодавчо, і небажанням конкретного перевізника втрачати гроші, перевозячи пільговика. Ситуація з оплатою проїзду в транспорті принизлива не тільки для пенсіонерів-пільговиків, а й для більшості оточуючих пасажирів, частина з яких намагаються брати участь у з'ясуванні стосунків між водієм і пенсіонером, приймаючи чийсь сторону, або намагаючись заплатити за пільговика, щоб уникнути скандалу і т.п.

У меня когда-то был такой случай, мы с внуком решили одну остановочку (проїхати) от них до нас. Ему захотелось проехать на автобусе. Удостоверения не было. Он высадил, в смысле проехал несколько метров, но не поленился, остановился и высадил. Мы с удовольствием прошли, но было унижительно.

Жінка, 65 років, Харків

ВІК

Дискримінація пенсіонерів в транспорті дуже хвилює людей, і в той же час вони готові її пояснювати «раціональною» необхідністю

То есть они допустим, у них так сказать, есть план. И за льготников должно платить государство. И из-за этого конфликт интересов, это даже не дискриминация. Понимаете? Они их не получают или получают с опозданием и еще за откаты. То есть должны заплатить, чтобы получить, понимаете? То есть это конфликт интересов (а не дискриминация).

Чоловік, 53 роки, Харків

У меня яркий случай, когда я просто из-за поведения водителя маршрутки, который заставлял бабушку с конца автобуса, через всех людей, с дрожащими ручками искать удостоверение, кричал что что-то не так с фотографией... Я просто не выдержала, подошла к водителю и сказала – молодой человек, а вы думаете, что вам никогда не будет 70 лет, или скажите, вашей маме или вашему отцу, ну, наверне, по 35, судя по вашему поведению. Вот бог пошлет тебе, сколько ты шлешь мне...

Жінка, 38 років, Харків

ВІК

Дискримінація пенсіонерів в транспорті – ще один важливий індикатор хаосу відносин, в якому людина не має сформованих схем щодо захисту прав і в ситуації дискримінації відчуває себе вкрай дискомфортно

Ну от зараз є така проблема, я навіть дуже часто стикаюся в маршрутках наших, що відносно пенсіонерів... Особисто я плачу, тому, що мені не хочеться вислуховувати від водія оцих всяких принижень. А буває людина зайде і говорить «У мене пенсійне посвідчення» і тут же, це в кращому випадку, він їй починає розповідати скільки зараз коштує заміна масла, скільки там бензин і все. А в гіршому випадку починається брутальна лайка, вплоть до того, що людину, вже досить пожилу людину виштовхують з цієї маршрутки. І звичайно, дуже боляче на все це дивитися і у всіх від цього псується настрій. Яюсь все так це...попирання людської гідності. Ну ладно, я ще розумію, якщо людині можна сказати «я не маю права, чи не можу провозити», ну не на стільки, щоб уніжати людину, щоб виштовхувати з маршрутки. Це відносно пенсіонерів.

Жінка, 60 років, Кіровоград

ВІК

Транспорт – сфера повсякденної дискримінацією, з якою стикається дуже велика кількість людей щодня

А плюс ещё, если пенсионер стоит на остановке...Вот я столкнулась, мама моя. Был день, когда убирают «гробки», на кладбище едут, маршрутки переполнены. Стоит она на остановке, проезжают одна за другой маршрутки, видят, что стоит человек пожилого возраста, он знает заранее, что она будет говорить, «я – дети войны», он никогда в жизни не остановится. Никогда. Вот, если подошёл уже кто-то молодой, вот рядышком стоит, тогда он остановится.

Жінка, 48 років, Кіровоград

Раніше, якщо стоять пенсіонерки на зупинці, спеціально достають, раніше два гривня, і отак от показують водію, що ми дамо гроші, а інакше не зупиниться.

Жінка, 60 років, Кіровоград

ВІК

Дискурс дискримінації літніх людей суперечить самій можливості людини старшого віку вести здоровий та активний спосіб життя

- Також є особливе ставлення до літніх людей і у сфері надання медичних послуг. Такі пацієнти відчують себе непотрібним баластом, що займає «даремно» час медичного персоналу, а також претендують на інші, і так мізерні ресурси нашої медицини.

В Давже с вызовом скорой помощи... Возраст если говоришь 86 лет, то быстро не приедут.

Жінка, 38 років, Харків

Моя мама тоже говорит, что она когда в больницу легла, то она себе сбавила несколько лет, потому что я скажу сколько мне лет, а они меня лечить не будут.

Жінка, 45 років, Харків

- Громадська думка часто не підтримує прояви активності старшої людини, вказуючи на те, що пенсіонери не повинні «засиджуватися» на робочих місцях або, наприклад, займати місце в транспорті в годину пік. Недостатньо даних для того, щоб проаналізувати, наскільки гостро літня людина відчуває себе виключеною з соціального життя, але можна говорити про те, що в нашому суспільстві існує обмежений набір варіантів саме реалізації себе для людей старшого віку.

ВІК

Дискурс дискримінації літніх людей суперечить самій можливості людини старшого віку вести активний спосіб життя

- «Працюючий пенсіонер», «завсідник базару», «бабуся на лавочці», «городник» - ось той обмежений набір соціальних ролей, які домінують в уявленнях людей про пенсіонерів.
- Можливо, відсутність якихось альтернативних сценаріїв навіть в уявленнях людей і зберігає цей «статус-кво», не дає можливості повністю досягнути обмеженість існуючого наразі набору.
- В той же час респонденти радо транслюють уявлення про «західний» спосіб буття, де літні люди після виходу на пенсію «починають жити».

Що ми кажемо, як за кордоном пенсіонери ідуть на пенсію, починають світ бачити, то ми – ні

Жінка, 56 років, Полтава

ВІК

*Повсякденність
дискримінації в транспорті
та при отриманні медичної
допомоги – найбільш
актуалізовані проблеми
літніх людей*

- Таким чином, одними з найбільш актуалізованих переживань своєї ексклюзії у людей старшого віку пов'язані з повсякденними ситуаціями використання громадського транспорту, а також з періодичними спробами отримати медичну допомогу. **Саме в цих сферах є поле для опрацювання та захисту інтересів даної групи.** Але це лише конкретний прояв більш загального контексту – відчуття повної економічної незахищеності, злиденності, неможливості забезпечити собі мінімально прийнятний рівень життя. Низька якість життя це, на жаль, норма для більшості, тому пенсіонерам, що на думку суспільства «віджили своє», тим більше відмовлено у претензіях на її покращення.
- І тим не менш, люди знаходять можливість обґрунтовувати таке ставлення і по суті дискримінацію важким становищем суб'єкта дискримінації – провина перекладається на систему, яка призводить до такого катастрофічного становища і змушує людей проявляти свої негативні риси.

Тому ось ці маршрутки. Він не винен, що так себе веде, це його змушує ось ця система, ось це життя. Якщо був би бензин доступна ціна, і на масло, те, що він заливає, він би так не психував. Він би знав, що все одно запрацює.

Чоловік, 60 років, Кіровоград

Критерії та сфери дискримінації

Раса, національність

РАСА НАЦІОНАЛЬНІСТЬ

*Расова дискримінація
частіше – штамп. Расизм
вербалізується, але не
рефлексується*

- «Расова дискримінація» є стереотипною асоціацією, штампом. Хоча цей штамп в основному пов'язаний з американською історією боротьби проти рабства і за права темношкірих. Набагато складніше інформантам оцінити, що ж відбувається в Україні в зв'язку з даним питанням.

*Всі ми знаємо, що завжди була дискримінація, як
то кажуть зараз, афроамериканців, да. Ми їх
трошки по-іншому називали, всі ми на цьому
вирости, принаймні, моє покоління... Ми, в принципі,
думали, що дискримінація – це може бути
національний фактор, да, там, колір шкіри...*

Жінка, 51 рік, Чернівці

*Просто для меня дискриминация это что-то из
прошлого, это во многом штамп – это расовая
дискриминация.*

Жінка, 56 років, Харків

*В наш вік не тільки дискримінація гендерна. Є ще
різні: і расова, і вікова.*

Жінка, 40 років, Житомир

РАСА НАЦІОНАЛЬНІСТЬ

Через різну інтенсивність комунікації з представниками іншої раси у великих та невеликих містах позиція дискримінації відрізняється

- У цьому контексті великі міста відрізняються від невеликих. Мешканці великих міст, природно, більше стикаються з представниками інших рас і етносів, звичні до присутності їх в міському середовищі, однак, говорити про повноцінну комунікацію не доводиться. Особливістю є ставлення до темношкірих, побудоване на відстороненому спостереженні за ними, - незрозумілою і дратівливою вважається їхня манера поведінки, спілкування.

Я думаю, что с расизмом мы просто особо не сталкивались. Вот я как бы не расистка, я нормально отношусь к другим расам. Но например, если в твоём доме поселяется группа темнокожих студентов, и в 3 часа ночи они выходят во двор и начинают звонить в Африку, громко говоря на своём языке, так как их не понимают и они могут себе это позволить. И при этом мы лежим, толерантные люди, думаем, ну сейчас поговорит 5 минут, соскучился. Ждём 10 минут. Потом кто-то не выдерживает, обычно пожилые люди, говорят. А он продолжает говорить. И ты слушаешь, слушаешь... и под конец понимаешь, что ты уже расист.

Жінка, 45 років, Харків

РАСА НАЦІОНАЛЬНІСТЬ

У великих містах є розуміння суті проблеми дискримінації за расовим та національним критеріями, принаймні проговорюється конфлікт на цьому ґрунті, в той час як в маленьких містах існує міф, що така дискримінація в їх місті в принципі відсутня

Ну у нас же есть свои стереотипы. Например, люди с востока – это базарники, там армяне, грузины. Кто-то просто необразованные... То есть ярлыки такие, которые мы вешаем на нации. Не безосновательно, но их все равно надо пересматривать.

Чоловік, 36 років, Харків

Не могу сказать, что она особо жестокая. Но вы простите, если в институте людей кавказской национальности, которых хватает, иначе как «хач» не называют. Без злобы, но тем не менее.

Чоловік, 19 років, Харків

- У невеликих містах відсутність досвіду взаємодії з представниками іншої раси приводить людей до висновку про те, що расова дискримінація в їхньому місті відсутня.

РАСА НАЦІОНАЛЬНІСТЬ

На практиці в маленьких містах не стільки відсутня дискримінація, скільки дуже мало контактів з об'єктами можливої дискримінації

- Поодинокі приклади контактів показують, що реакцією, особливо старшого покоління, є певний стрес, подив і відсутність розуміння, що контакт можливий, більше того – говорити про сприйняття представника іншої раси як про рівного, на жаль, взагалі не доводиться.

Жінка: Їхала я в троллейбусі з мамою своєю, а вона з Житомирської області, і в нас в Житомирі сів в троллейбус негр, років п'ятнадцять було тому, бачили б ви реакцію моєї мами.

Чоловік Великі мавпи.

Жінка: Боже, я не знала куди мені подітись, кажу мамо тихо, я вас дуже прошу. А вона вголос, чого він сюди прийшов і що йому тут треба – таке зневажливе відношення. Мені було соромно за маму. Мам, кажу так не можна, це людина. – Та де ж це людина? – це не людина.

*Жінка, 40 років, Житомир
Чоловік, 33 роки, Житомир*

РАСА НАЦІОНАЛЬНІСТЬ

*Радянська пропаганда
«дружби народів»
сприймається як така, що
допомагала регулювати
проблеми дискримінації за
національною ознакою краще,
ніж це відбувається в наші
часи*

- При обговоренні теми дискримінації за расовою і національною ознакою часто виникає порівняння з радянським минулим. Часто присутнє уявлення про те, що радянська пропаганда приділяла багато уваги цій темі, і відповідно, ця проблематика була більш-менш опрацьована. Тож, соціальна програма щодо подолання дискримінації за ознакою національності була б доречна та вважається дієвою.

Вы поймите, я сравниваю - тогда политика государства была какая: мы - русские, украинцы, белорусы – это братья, все остальные, лично у меня было, когда я в армию попал, все остальные республики – их меньше, воспитание было такое, их как-то нужно оберегать, с ними надо бережнее относится, чтобы не дай Бог чем не обидеть. И было так. И вот ребята с Прибалтики служили, ты старался, как говорится, чтобы он и по-русски хуже-лучше разговаривал, но если он идёт щипает яблочки, то ты заведёшь его накормишь, напоишь, дашь ему этого... Чтобы он чувствовал, что он оттуда приехал может что-то ему непонятно-дико, но наоборот было.

Чоловік, 59 років, Кіровоград

РАСА НАЦІОНАЛЬНІСТЬ

*Роми – чи не єдина
національна спільнота, чию
дискримінацію вважають
виправданою по всій Україні*

- Важливим є те, що у свідомості людей старшого віку залишилася ідея, що люди інших національностей або рас можуть бути об'єктами дискримінації, що вони уразливі, бо становлять меншість. Єдиною групою-винятком є роми. Ні в одному місті, ні в одній віковій групі не було висловлено думку про несправедливість дискримінації ромів і необхідності захищати цю групу. Максимально можливим ступенем толерантності є припущення можливості того, що серед ромів теж трапляються «нормальні люди».

*Я скажу, за свій район, допустім, я живу в Борокtilі,
там цигане, постоянно біду роблять.*

Чоловік, 55 років, Мукачеве

*Не всі такі цигани, не всі цигани, я багато
маю друзів із циганів.*

Чоловік, 21 рік, Мукачеве

*Еще цыгане. Но мы о них говорить не будем, мы же
наблюдаем, как они себя ведут. Подходят просто дети к
иностранцам возле института, хлопают по карманам.
Возмущают жутко... Ну просто это нация, которая сама
ведет себя так, что вызывает такое [ставлення]*

Жінка, 43 роки, Харків

РАСА НАЦІОНАЛЬНІСТЬ

Вкрай негативне ставлення до молдаван, що може бути базою їх дискримінації спостерігається в Західному регіоні та місцях їх компактного проживання

- Також ми зіткнулися з негативним ставленням до молдаван, які практично прирівнюються до ромів. Але якщо до ромів таке ставлення поширене всюди, то дискримінаційне ставлення до молдаванам швидше характерне для Західного регіону, тобто ще кількох місць їх компактного проживання.

Я розумію, що в нас молдовани, інші, цигани (дискриміновані), але це не так уже важливо.

Жінка, 65 років, Чернівці

Допустим отношение к молдаванам. Вот у нас на Кировоградской есть прям определённые сёла - вот Груское и всё, ну это ж сплошные насмешки, издевательства и отношение очень негативное к этим людям, как к цыганам, например.

Жінка, 40 років, Кіровоград

Згадали молдованів, я думаю, що вони зараз конкретно дискриміновані, вони дискриміновані і сусідньою державою, і місцевими діями, і я знаю, навіть, українців, які кажуть: «Ніяких молдован! Які молдовани? Це румуни! Нема молдованів, нема Молдавії, нема історії». Ось вам кричущий теж приклад дискримінації на різних рівнях..

Чоловік, 65 років, Чернівці

РАСА НАЦІОНАЛЬНІСТЬ

*Звичайний спосіб реагування
– обмеження взаємодії,
відмова від комунікації*

- Звичайний спосіб реагування - це спроба обмежити взаємодію. Наприклад, у взаєминах з представниками східних культур, найчастіше, люди керуються стереотипами, не маючи власного або досвіду близьких, який можна було б узагальнити і застосувати у відповідній ситуації.

Население более-менее терпимо относится к тому, что преобладающее, допустим даже то же количество торгующих... Хотя бы в этом месте мог бы сидеть украинец или хохол. Но мы терпимо относимся к тому, что эта ниша занята представителями других малочисленных групп, этносов в этом вопросе. То есть терпимо, терпимо относимся... Хотя вот эти этносы тоже отличаются тем, что они довольно по-хамски могут вести себя здесь на... То есть они на нашей территории проявляют ну свой негатив, свое пренебрежение, допустим, к коренному населению. Но терпимость перебивает все вот это вот. Терпимость.

Чоловік, 60 років, Миколаїв

РАСА НАЦІОНАЛЬНІСТЬ

Звичайний спосіб реагування
– обмеження взаємодії,
відмова від комунікації

Честно вам скажу, я когда-то был в такой ситуации, я запросил свою супругу на дискотеку, я как в «Мире» работал, мы пришли на дискотеку, мы танцуем, и между нами влазит араб, то есть, как бы. Ну, я попросил, говорю: «Отойди», мы отошли в сторону, как бы, чтоб, он все равно дальше лез, то есть, как бы, ситуация.

Чоловік, 41 рік, Вінниця

- В цілому, невеликі міста традиційно менш толерантні до представників інших національностей. Причина, насамперед, у відсутності досвіду взаємодії з «іншими» людьми і нерозуміння можливих схем і способів побудови відносин. Доцільно провести кампанію, яка пропонувала б доступні форми комунікації з «іншими» людьми і показувала їх у звичайних, звичних, зрозумілих соціальних контекстах. У той же час необхідно пояснити культурну специфіку даної групи, показати як вона впливає на форми поведінки. Бажання не контактувати, прибрати «інших» з поля свого зору – це симптом досить важкої ситуації з дискримінацією в суспільстві. Причиною негативного ставлення є те, що інша громада інтегрована, а взаємодія з нею базується на стереотипах та забобонах. Тут основною метою є розширення комунікації та можливостей взаємодії.

РАСА НАЦІОНАЛЬНІСТЬ

Антисемітизм – явище скоріше загасаючого типу, від якого залишається лише зворотна сторона колишньої дискримінації – наділення об'єкта дискримінації суперздатностями

- Респонденти класично транслюють наявність в колишніх та нинішніх жертв дискримінації суперздатностей, але якщо з ромами та гомосексуалами (див. наступний розділ) йде гіперкомпенсація їх «порочності» (роми «роблять біду», але вони вкрай «солідарні на приклад українцям»; гомосексуали «провокативні і пропагують своє сексуальне життя», але вони «геніальні артисти»), то з євреями від комплексу жертви в бесідах спостерігається лише позитивна його частина і не виявлено частини негативної.

Жінка: К євреям нету уже давным давно.

Чоловік: У нас это не сильно распространено – это не Умань.

Жінка-2: Повага скоріше. Розумна нація.

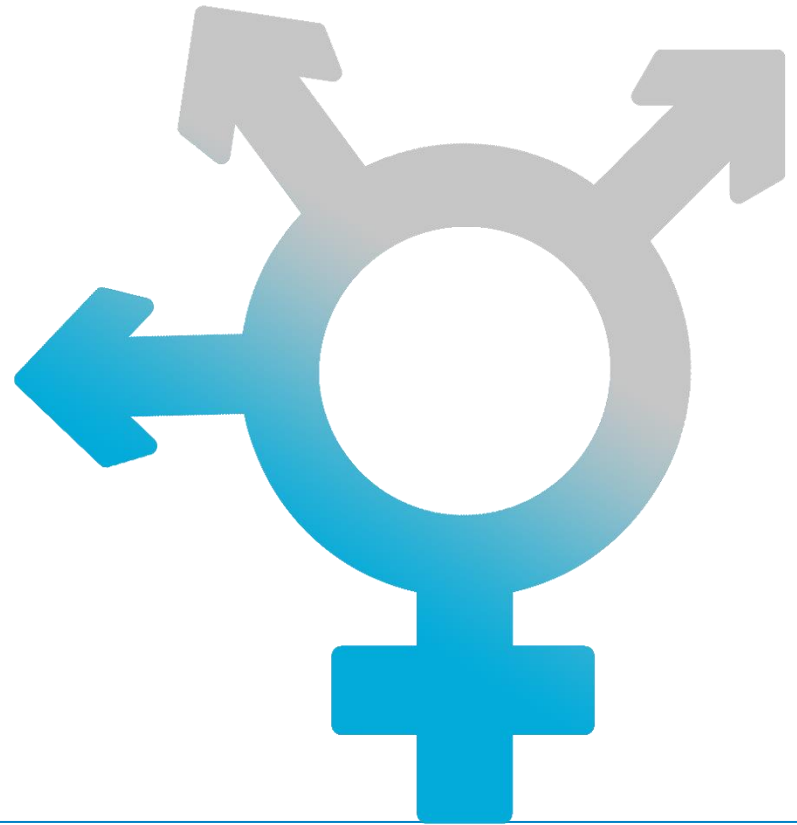
Жінка, 65 років, Житомир

Чоловік, 33 роки, Житомир

Жінка-2, 40 років, Житомир

Критерії та сфери дискримінації

Сексуальна орієнтація

СЕКСУАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ

*«Тут такого не
практикують»*

- Досить висока нетолерантність до представників сексуальних меншин як у великих, так і в невеликих містах. Різниця полягає в тому, що мешканці великих міст більшою мірою стикаються з даною групою, усвідомлюють, що люди з гомосексуальною орієнтацією реально присутні в їх колі, і розмірковують над тим, як співіснувати з ними. Мешканці невеликих міст здебільшого переконані, що означена категорія людей відсутня в їхньому місті, середовищі. Найбільш типове формулювання учасника фокус-групи невеликого міста щодо геїв: «у нас їх немає».

*Они действительно в Полтаве ярко себя не выражают
и не выделяются и вопрос не стоит.*

Жінка, 31 рік, Полтава

Це не популярне для нас, мабуть, ще питання.

Жінка, 34 роки, Мукачеве

*В області дуже мало, помітно є пару. Не-не, то би
запрітили [гей-парад], всі кажуть, що не дозволили би. У
нас таких немає, вони десь, вони ідуть туди, де то
дозволено. Тут... такого не практикують, не ходять.*

Жінка, 37 років, Мукачеве

СЕКСУАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ

*Будь-який прояв
гомосексуальної орієнтації
викликає обурення і навіть
огиду*

- Ставлення до ЛГБТ здебільшого різко негативне, засноване на бажанні «витіснити» означену тему, не стикатися з нею, і найчастіше формулюється через поширену фразу «я не хочу, щоб мої діти це бачили».

По поводу сексуальной дискриминации также в моей школе был парень, который признался в том, что он, скажем так, другой сексуальной ориентации. И это были откровенные, ну не то, что насмешки, ну не знаю, как это сказать... замечания, просто издевательства над человеком было. То есть, от него отвернулась половина его знакомых, практически весь класс, кроме самых близких друзей. И не понимают, что это дискриминация было сложно. Это было видно, это было очевидно.

Жінка, 18 років, Миколаїв

Я геев не люблю. Если они это проявляют, я оскорбляюсь, честно..

Чоловік, 50 років, Полтава

СЕКСУАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ

*Будь-який прояв
гомосексуальної орієнтації
викликає обурення і навіть
огиду*

Я знаю случай, что допустим на работу не взяли человека, потому что заподозрили в том, что он не той ориентации. То есть по виду, по одежде, по манере говорить заподозрили, что он относится к определённой группе меньшинств. Это тоже дискриминация, вполне. И у нас отношение, я не знаю, я своё мнение высказываю, что отношение к людям таким моих знакомых, моих родственников - у всех отрицательное.

Жінка, 40 років, Кіровоград

Геи, скажем. Чего-то у меня такое к ним... Я не хотел бы этого. У меня растет сын... Если они есть, пускай они себе живут, проводят какие-то гейпарады зачем? Давайте будем проводить обычные парады. Все традиционной ориентации выходит с транспарантами, что-то изменится? А зачем? А вот им нужно показать, что мы такие есть. Да всем ясно, что вы есть, так сидите тихонечко.

Чоловік, 33 роки, Житомир

СЕКСУАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ

*Класичне наділення жертв
дискримінації
«суперздіностями»
спостерігається не тільки в
описах євреїв та ромів, але й
в описах представників ЛГБТ*

В мене є знайомий, який зараз за кордоном живе. Але одна з причин, чому він за кордоном, це те, що його, як би, він сказав, що йому було важко жити в Україні, але він сам з Запоріжжя, він сказав, що серед своїх сверсників його досить таки принижували, ображали. Просто так прийнято. Ну, для них оце от неприємно.

Жінка, 18 років, Чернівці

- В той же час спостерігаються зворотні ефекти стигматизації жертв дискримінації – через наділення їх суперздібностями (як і у випадку з євреями та ромами).

Хотя там часто бывают достаточно талантливые люди, понимаете. Если посмотреть закономерность, особенно там в искусстве, науке посмотрите. Действительно очень много сверхспособных людей оказывается именно вот такой ориентации. Видно когда Бог что-то тут забирает – там что-то даёт, понимаете. Это надо признать..

Чоловік, 45 років, Житомир

СЕКСУАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ

*На Західній Україні
спостерігається більш
глибинне несприйняття
гомосексуалів*

- Для західного регіону характерним є обговорення теми сексуальної орієнтації та ставлення до цього явища в контексті традиційних норм, зав'язаних на релігійність. Обговорення релігійних норм щодо сексуальної поведінки призводить до ідеї про те, що негативне ставлення до гомосексуалів не є дискримінацією. Тут же виникає дискусія про те, «що є норма і порушення норми», і, відповідно, передбачаються санкції порушникам: негативне ставлення до представників ЛГБТ, утиск їх прав. Слід враховувати даний момент, при роботі з адвокації. Ми не можемо говорити, виходячи з цих даних, що до ЛГБТ менш толерантні на Західній Україні, але ми можемо з упевненістю стверджувати, що це більш стійке і глибинне несприйняття, ніж те, яке засноване на незнанні, нерозумінні або страху.

Знаєте, питання сексуальної орієнтації, воно спірне, тому що ми християни, ми читаєм «Святе Письмо», і там є содомітські гріхи, і вони засуджуються і так далі. Але в Європі, наприклад, це, звідки йде цей вітер боротьби за права, і це дуже добре, що боротьби за права, але тут виходить такий конфлікт нашого сприйняття морального і християнського з тим, що, з тою свободою, яка вже там домінує, з тими шлюбамі одностатевими.

Чоловік, 65 років, Чернівці

СЕКСУАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ

*Тотальне нерозуміння
бажання гомосексуалів мати
рівні права пов'язане з
відчуттям відсутності
будь-яких прав в умовно
недискримінованого
загального населення*

- Ще однією яскравою темою відносно ЛГБТ є тема нерозуміння їх претензій на рівноправність. Гетеросексуальна позиція здебільшого полягає в тому, що рівною відповіддю на «гей-паради» повинні бути паради «гетеросексуалів». Тобто, не визнається той факт, що дана група обмежена в правах через свою орієнтацію. Спроби ЛГБТ-активістів і співтовариств заявити про себе виглядають як претензія на особливі права, а не як прагнення досягти таких же прав, як і люди з гетеросексуальною орієнтацією.

Якщо він гей, але живе там, народився чоловіком, одягнений нормально, не нафарбовані губи, що не випинає це, а приходить в квартиру, вони живуть там, це їхні проблеми. Як тільки це починає домінувати і показувати суспільству, я перший буду його дискримінувати ... але я цього не приховую.

Чоловік, 50 років, Полтава

СЕКСУАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ

*Будь-який прояв
гомосексуальної орієнтації
викликає обурення і навіть
огоиду*

Чоловік: Ну, суть не в этом. Я отношусь, как бы, более проще, то есть я, скажем так, я не воспринимаю это как, для меня вот не приемлемо это как пропаганда, вот эти вот парады, все остальное, то есть, опять же таки, кто, опять же, как пропаганда работает, в основном, российская, что в Европе все поголовно геи, и там парады каждый уик-энд проходят. В той же Финляндии прошел гей-парад, люди повыходили, закидали их яйцами, то есть, ну, протест там тоже есть, отторжение и такое. Я отношусь к этому так – пожалуйста, живите.

Жінка: Делайте это, но только чтобы я этого не видел.

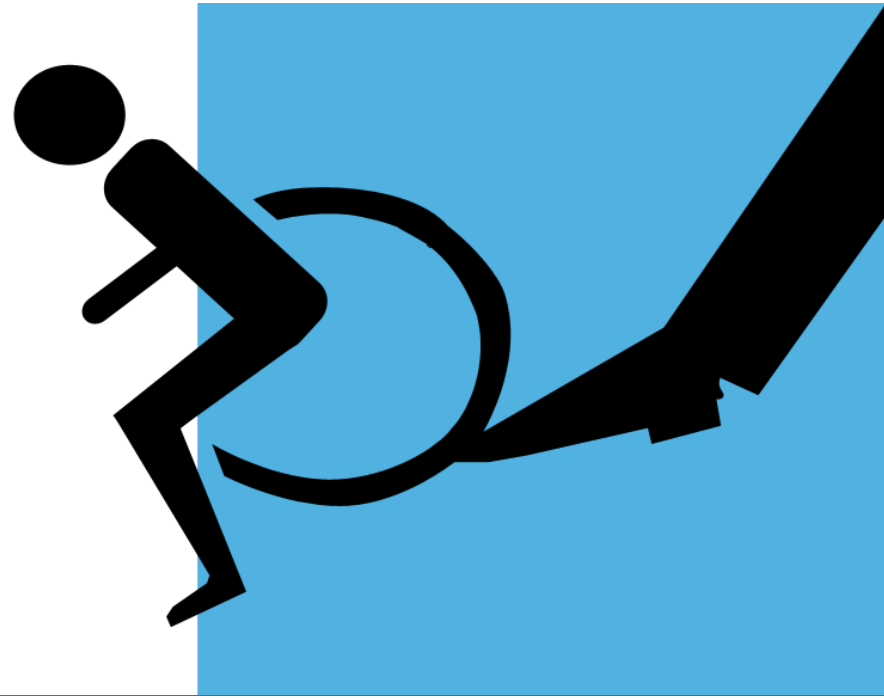
Чоловік: Чтоб вообще, не надо про это рассказывать, я же не рассказываю вам, как мне нравится.

Чоловік, 30 років, Вінниця

Жінка, 25 років, Вінниця

Критерії та сфери дискримінації

Стан здоров'я

СТАН ЗДОРОВ'Я

Люди з особливими потребами сприймаються очевидно дискримінованими як на рівні фізичного доступу до середовища, так і соціально дискримінованими

- Дискусія про дискримінацію за станом здоров'я (наявності групи інвалідності) кардинально відрізняється від дискусій про інші види дискримінації. Люди з інвалідністю однозначно сприймаються як дискримінована, обмежена у своїх правах група, яка потребує допомоги. Однак, присутня обережність в обговоренні цієї теми людьми, які особисто не зіткнулися з цією проблемою. Ця обережність виникає на тлі нестачі реальних механізмів і реального досвіду повсякденної взаємодії з людьми з інвалідністю та на тлі побоювання виглядати жорстоко і нетолерантно.
- **Можна зафіксувати достатній рівень підготовленості громадської думки до включення людей з видимою інвалідністю в активне соціальне середовище.**
- У той же час відзначається **неготовність міського середовища прийняти людей з особливими потребами** – відсутність пандусів і спеціальних ліфтів, підніжок в транспорті, а часто і реальних механізмів включення в соціальну структуру, наприклад, згадується недолік підготовки персоналу дитячих садків для виховання дітей з особливостями в змішаних групах.

А наши жд-вокзалы? Пандусов нет нигде!

Жінка, 71 рік, Миколаїв

СТАН ЗДОРОВ'Я

Люди з особливими потребами сприймаються очевидно дискримінованими в першу чергу на рівні фізичного доступу до середовища

Плюс инвалиды, тоже, люди, которые не могут сами себя обеспечивать, там, ну, в силу причин, что они не работоспособны, допустим. Там, без ног, там, без рук, я считаю, что тоже держава, государство должно таких людей обеспечивать, хотя бы на каком-то таком более высшем уровне, чем обеспечивает в данный момент.

Жінка, 36 років, Чернівці

Вот посмотрите, частные предприниматели, возьмёшь даже Октябрьскую или самые центральные улицы – пандусы должны быть. Посмотрите, даже переход наш – оттуда просто можно скатиться, он под 90 практически градусов.

Жінка, 26 років, Полтава

Вот в аптеках там есть пандус, я даже удивлялся у мене на Алмазному є хороша аптека, пандус там 5 градусів, вот зробили вони пандус, вкинули туди кучу грошей. Підійшов, добре у вас є пандус, але як до нього добратись. Перед пандусом десять отаких (показує) бордюрів. Ну пандус єсть, ну так...От таких нюансів дуже багато.

Чоловік, 24 роки, Полтава

СТАН ЗДОРОВ'Я

Люди з особливими
потребами сприймаються
очевидно дискримінованими в
першу чергу на рівні
фізичного доступу до
середовища

І от я хотів сказати, що де відчувається дискримінація то серед людей з інвалідністю. Це спортсмени з ураженням опорно-рухового апарату, вони візошники – от тут дійсно. Їм даже виїхати з дому, тут уже дискримінація, він не може спуститися, він не може виїхати даже з под'їзду. У нас місто навіть, це не тільки Полтава – це вся Україна, вона зовсім не пристосована. Це також можна сказати дискримінація. Пів біди, він виїхав з міста, заїхати в транспорт – наші кондуктори, давай скоріше, бо в нас графік ми спішимо. Людина простояла, він дзвонить, я не встигаю на тренування, бо я не можу сісти в автобус. В Полтаві, скажу про людей, люди до цього нормально відносяться наші. Вони можуть підняти, вони можуть допомогти. От транспорт, пересування. Вони так само люди, вони хочуть піти у клуб. В мене є знайома [ім'я], їй 23 року, вона, здається, роки три назад виграла конкурс «Міс краса без обмежень» СНД. От вона хоче прийти в клуб, вона молода людина, їй хочеться піти віддихнути, ні – вона колись прийшла, там ступеньки, там немає пандуса, «я не можу туди добратися». І так завжди, в магазині, магазини не пристосовані для таких людей. Вона не може проїхати, ширина коридорів, просто до того самого, вибачте, туалету, це єсть проблема доїхати такій людині, деє коли вона їде по місту.

Чоловік, 24 роки, Полтава

СТАН ЗДОРОВ'Я

Українцям не вистачає вироблених практикою механізмів адекватної реакції на людей з особливими потребами, що провокує як мінімум комунікативну напругу під час взаємодії

Ну у меня первый опыт, связанный с дискриминацией, который приходит в голову... А с моим ребенком это было очень ярко выражено, потому что он инвалид первой группы, у него сложный диагноз. Выражается это в том, что он физически и умственно отстает. Вот. И первое, когда мы столкнулись с дискриминацией, это когда мы устраивались в садик. Нашли мы садик, смешанный, там были детки и обычные, и необычные. Я не помню уже, в результате чего, где-то через год, после того как мы туда ходили, нам сказали – садик больше не смешанный, он обычный, вы свободны. Это было очень неприятно. Еще конечно доводилось видеть восприятие нянечек, воспитательниц, когда приходили детки необычные. Ну как они, мимика... вот когда на человека смотришь и видишь, что он негативно относится. Это видишь и это ранит, скажем так. Вот. Ну вот это, что у меня было.

Чоловік, 36 років, Харків

СТАН ЗДОРОВ'Я

Не виключена не тільки соціальна напруга під час комунікації з людьми з особливими потребами, але й конфлікти, що ізолюють цих людей

- Звичайно, як і раніше актуальною є проблема ексклюзії людей з видимими вадами здоров'я з активного соціального життя. Однак, життєві ситуації, що ілюструють цю тему, часто описуються з відчуттям обурення і засудження з боку учасників фокус-груп.

*К какому-то физическому недостатку
тяжело относятся*

Жінка, 59 років, Кіровоград

*У меня в клубе есть мальчик. У него проблема с левой
рукой. Не, с правой. У него она неразвита немножко. Но он
танцует, выезжает на турниры и все такое. И была
такая ситуация, мы приехали на турнир, а его не
захотели зарегистрировать из-за того, что у него
проблема с рукой. Он говорит: «Я уже как танцую, блин, 5
лет», - говорит, - «выезжаю на турниры. Все меня
пускают, а вы меня не пускаете.» Они говорят: «Ну, у вас
там, недостаток какой-то. Вам не сюда надо, вам на
другие надо.»*

Чоловік, 24 роки, Миколаїв

СТАН ЗДОРОВ'Я

*Традиції ексклюзії
пов'язують з радянським
минулим, де «ховали подалі
від очей» людей з особливими
потребами*

Ну это, у меня знакомая есть. У него одна рука короче. То есть она, как бы, уже не полностью там... И ее не хотели брать на работу потому что. И прямо не сказали: «Потому что у вас вот так. Вы нам не подходите поэтому». Как-то завуалировано это все было, типа, ну просто: «У вас, там, нету того-то, того-то». Хотя образование, все есть, все у нее все в порядке. Ну, вот просто: «Вы нам не подходите»... В лоб не сказали: «Вы инвалид, вы нам не подходите».

Жінка, 23 роки, Миколаїв

- Традицію виключення даної групи з соціального середовища учасники пов'язують з подіями радянської історії.

Истоки очень старые. Вы вспомните историю, когда после второй... великой отечественной, сколько было инвалидов в 45-ом? А в 46-ом их уже не было ни одного, потому что их забрали с улиц, с вокзалов, забрали в якобы санатории, под высокую стенку, где они вымерли все. И после этого было стыдно.

Жінка, 56 років, Харків

СТАН ЗДОРОВ'Я

Високий ступінь прийняття людей з особливими потребами не поширюється на людей із системними захворюваннями типу ВІЛ, гепатит С, туберкульоз

- Існує необхідність у виправленні конкретних структурних порушень: підготовці медичних та педагогічних працівників, покращенні міського середовища, соціальному супроводі, etc, в той час як позитивне ставлення до людей з видимими особливими потребами більшою мірою вже сформована.
- І тим не менш, слід зазначити, що високий ступінь прийняття та толерантності не поширюється на людей із системними захворюваннями типу ВІЛ, гепатит С, туберкульоз. Ставлення до людей з даними захворюваннями дуже обережне, негативне, присутнє бажання виключити їх з усіх форм соціальної взаємодії, у тому числі абсолютно безпечних. Незважаючи на велику кількість кампаній, присвячених темі ВІЛ-позитивних людей, шляхів зараження та передачі вірусів, страх перед будь-яким контактом і повне нерозуміння, які зони взаємодії є небезпечними, а які - безпечними, повністю перемагає здоровий глузд.

СТАН ЗДОРОВ'Я

Високий ступінь прийняття людей з особливими потребами не поширюється на людей із системними захворюваннями типу ВІЛ, гепатит С, туберкульоз

Очень большие проблемы особенно в школах, детских садах – не хотят принимать детей с ВИЧ-статусом. Даже если ребёнок рождается, он не с ВИЧ статусом, но у него родители ВИЧ-позитивные, всё равно наше общество полностью отторгает таких детей. Конфиденциальность вообще не сохраняется. Сколько было случаев в школе, вот явные примеры, те которые..., медсестра разглашала потом классному руководителю, директору, всем, всем, всем. То есть эти люди, которые имеют ВИЧпозитивный статус, либо же вынуждены скрывать свой статус, либо же, если они его рассказывают и об этом знают, они не могут ни ребёнка в садик сдать, ни в школу, ни устроится где-то на работу.

Жінка, 26 років, Полтава

Тут еще присутствует и страх. Вот у меня у моей знакомой деверь болен СПИДом. Вот у него большая проблема – устроится на работу.

Жінка, 71 рік, Миколаїв

СТАН ЗДОРОВ'Я

*У сфері медичного
обслуговування
дискримінація, скоріше,
носить структурний
характер*

- Існують різні рівні прояву та реалізації дискримінаційних практик. Є дискримінація міжособистісна, пов'язана з неприйняттям, відторгненням, осудженням групи з боку громадськості (наприклад, гомосексуалів). Є дискримінація структурна, що не дозволяє певним людям реалізувати свої права через принципову відсутність такої можливості – невідповідності навколишнього середовища або законодавчої бази (наприклад, люди з особливими потребами). Є дискримінація ієрархічна - реалізована в рамках конкретної соціальної групи/конкретного суспільства за певною шкалою (наприклад, за матеріальним становищем, за зовнішнім виглядом, за рівнем освіченості). Дискримінація за різними критеріями може реалізовуватися одночасно на різних рівнях.
- У сфері медичного обслуговування ми стикаємося з дискримінацією швидше на структурному рівні. Наприклад, людям зі специфічними діагнозами можуть не надавати адекватну допомогу у зв'язку з відсутністю протоколу лікування. Проявом дискримінації в цій же сфері відносно стандартних ситуацій є низьке матеріально-технічне забезпечення закладів охорони здоров'я, особливо це стосується невеликих міст чи сіл, що залишає можливість отримати доступ до якісної медицини лише тим, хто готовий оплатити своє лікування і може потрапити в потрібну клініку.

СТАН ЗДОРОВ'Я

Невпевненість в отриманні медичних послуг належної якості через низький рівень матеріального забезпечення та хаотичність оплати медичних послуг викликають відчуття катастрофічної дискримінації за матеріальною ознакою серед населення

В нас немає якісної медицини, і через те ми страждаємо, через те у нас дуже багато хворих людей. Саме із-за того, що в нас немає якісної медицини. Нас принижують у цьому.

Жінка, 65 років, Чернівці

Якщо я попаду в Мукачевську, якщо я попадаю, допустім, в городську лікарню, я нічого не получаю

Чоловік, 31 рік, Мукачеве

И были случаи, когда по больницам нас футболили туда-сюда, потому что не брали на себя ответственность. Потому что опять же сложный диагноз, который еще 10 лет назад был мало изучен и мало было информации и люди не хотели брать на себя ответственность.

Чоловік, 36 років, Харків

Вот даже бывает, недавно я смотрела, что не прошли по тендеру какие-то, не помню, или диабетики то были, лекарства не завезли в Украину. То есть первая помощь детям больным, вот таким вот, больным людям, не прошли какие-то тендеры. То есть я считаю, это ущемление, ну, потому что там кто-то где-то кому-то, опять же, не договорились, не проплатили.

Жінка, 36 років, Чернівці

Критерії та сфери дискримінації

Місце проживання

МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ

*Проблема місто/село
відходить на другий план
перед проблемою Схід/інша
Україна*

- В актуальному контексті дуже гостро постала проблема вимушених переселенців, як нової уразливої групи, проблеми якої актуалізують недосконалості системи соціального захисту та допомоги в Україні. Більш повну інформацію з цього питання буде надано за результатами аналізу інтерв'ю з переселенцями та експертами. На підставі даних фокус-груп ми можемо говорити лише про загальний ставленні населення до проблем переселенців.
- Раніше питання місця проживання, походження і прописки більше зв'язувався з темою «міські - сільські», «столиця - провінція». Тепер же яскраво вираженими групами є люди з донецькою і луганською прописками.

Ну, давайте, вот, молодое поколение, у такого возраста как я, есть такое выражение «колхозник», «селяк» - да. Это уже яркое проявление дискриминации. Дети всё берут от взрослых. Так оно и зарождалось всегда. Дальше, у нас сейчас проблема в Украине, громаднейшая вот, в социуме – это разделение Украины на Восток-Запад. Да все знают, как мы называли западных украинцев. Это вечно так. Бендеры - было, западенцы на них говорили. Сейчас на восточных новые явления – «ватники» мы говорим.

Чоловік, 26 років, Кіровоград

МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ

*Проблема місто/село
відходить на другий план
перед проблемою Схід/інша
Україна*

Но они очень агрессивно настроены по отношению к нам. Это, извините, вы приехали к нам.

Жінка, 56 років, Харків

У мене на роботі є тожє, з Дебальцева приїхала сім'я, працює машиністом. В мене знайомі в Дебальцеві, з ними зв'язуємся кожен день. То єсть, що хочу сказати по поводу ці, шо приїхали. До них нормально ставляться, дали їм житло, дали їм роботу. Вона в нас робить паспортісткою на роботі, то єсть паспорта на кождо, тіпа, деталь є, і вона ото разбирає. Він машиністом робить. Да, діти в них є, двоє. І нормально. Наше ДЕПО дало їм, як то кажуть, житло, живуть, і конфлікту ніякого нема. Да, є такі люди, що декотрі їм кажуть: «Ти приїхав з Дебальцева, а там война йде, іди свою родіну захищай, іди свою хату захищай». А як він може захищати, припустім, якщо в нього нічого нема?

Чоловік, 31 рік, Мукачеве

МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ

*Нагальність проблеми
переселенців та її
інформаційна підтримка в
ЗМІ та соціальних мережах
тим не менш не робить цю
тему актуальною для
звичайних людей, які загалом
сприймають це не більш як
нову дратівливу обставину
життя*

- Незважаючи на «розкрученість» теми переселенців по телебаченню і в соціальних мережах, учасники фокус-груп не схильні вважати цю групу такою, що реально дискримінується. Виключенням є харків'яни, які більш долучені до цієї теми і усвідомлюють її наслідки. Як правило, розмови про проблеми вимушених переселенців зводяться до обговорення їх неблагонадійності, кримінальних нахилів, хамства, побутової неакуратності. Це контрастує з думкою експертів, які однозначно визначають вимушених переселенців як вразливу дискриміновану групу, до того ж одну з найактуальніших, через інтенсивність процесів та масивність явища.

Я каждый год езжу в Доброе. На могилу, там, на братскую. Мне говорила председатель, говорит: «Там много пустующих домов». И она с таким негодованием, помню, мне сказала: «Что сейчас столько переселенцев, мы их так не любим. Мы их так боимся». Вот это отношение.

Жінка, 43 роки, Миколаїв

У меня просто знакомая есть переселенка с Луганска, отказывают, и это не единожды, отказывают в сдаче квартиры, это перво-наперво. Очень многие узнают, что Луганск, Донецк ...ещё зависит как человек поведёт.

Чоловік, 26 років, Кіровоград

МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ

Нагальність проблеми переселенців та її інформаційна підтримка в ЗМІ та соціальних мережах тим не менш не робить цю тему актуальною для звичайних людей, які загалом сприймають це не більш як нову дратівливу обставину життя

Есть случаи, когда переселенцы ведут себя наоборот нагло.

Жінка, 38 років, Кіровоград

Сиділи з Луганська п'яні хлопці, ну, там маленько нецензурні слова були, не буду просто вживати. Так сказали, що: «Ви йдіть воюйте, ми ваших жінок, тіпа, будемо обслуговувати». Ну, єстественно, що хлопці наші не витримали, і просто до них підійшли і об'яснили їм політику: «Вибачте, будь ласка, якщо ви приїхали вже сюда, то сидіть тихо собі. Думайте, що говорите». То єсть таких серйозних конфліктів нема, но просто будь людиною.

Чоловік, 31 рік, Мукачеве

МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ

*Переселенці в уявленні тих,
хто з ними не стикається,
стають проблемою та
черговим «цапом-
відбувайлом»*

- Іноді зустрічається більш гостре і негативне сприйняття переселенців – як джерела війни, трагедії на Сході України, тож вони в сприйнятті людей становлять також й імовірну загрозу для всієї країни. До того ж зустрічається думка (але дуже рідко), що вони стали причиною підвищення орендної плати за житло, підвищили конкуренцію на ринку праці, переповнили школи, садки, ВИШі, а також створили неймовірне навантаження на різні служби соціального захисту населення та бюджет.

Я громадський діяч, я в останні часи поспілкувався з працівниками октябрьського виконкому. І я помітив таку тенденцію, що ці люди таки, значить дуже погано, з такою злістю озиваються про біженців Донбасу і Луганщини. Вони кажуть, що ці люди приїхали сюди, потребують дуже багато, нічого не хочуть працювати, але хочуть, щоб всі до них предоставляли їм все. А самі вони винуваті в тому, що вони призвали російські війська і оцих ополченців. Я не згоден з ними. Якась частина того може є, але не повністю.

Чоловік, 64 роки, Полтава

МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ

Переселенці в ув'язненні тих, хто з ними не стикається стають проблемою, та черговим «цапом-відбувайлом»

У меня, по воле судеб, младший племянник находится в доме для инвалидов... И опять же, подвинули всех инвалидов. Их уплотнили, сгруппировали и одновременно, когда ты посещаешь его, то видишь, стоят машины, стоят переселенцы... Здесь мы загадим... нас перекинут в другое место. То есть не мое... нет хозяина, нет хозяина. Допустим, отдали им блок, помещение. Стоят машины – иностранки, все. Здесь – инвалиды с детства, инвалиды труда там и все прочее. А тут... пышущие здоровьем пацаны, мужики, там раскуривают или что. Здесь николаевские ребята воюют на Донбассе. Ребята здесь плюют в потолок, получают дотации от государства и не хотят устраиваться на работу.

Чоловік, 60 років, Миколаїв

- Сама тема військових дій, конфлікту на Сході України по-різному резонує у мешканців різних регіонів України. Наприклад, представники Центральної України схильні в цілому сприймати ситуацію, що склалася як щось дратівливе, незрозуміле і як щось, що не має до них ніякого відношення. Симптомом такого сприйняття є обурення з приводу «податку на війну» - при тому що ніхто напевно не знає ні його розмір, ні хто повинен його платити, ні про його існування він в даний момент взагалі.

Критерії та сфери дискримінації

Мова

МОВА

Спостерігаються дві моделі поведінки: поведінка «україномовного міноритарія» та поведінка «російськомовного міноритарія».

- При обговоренні практик мовної дискримінації на всіх фокус-групах респонденти приходили до **спільної думки, що подібні практики в сучасному українському суспільстві або відсутні, або мають несистемний характер**. У ході дискусії неодноразово висловлювалася думка, що російськомовні респонденти при спілкуванні з україномовними з легкістю переходять на українську і навпаки. Однак, сам хід дискусії показав, що в цьому процесі є важливі нюанси.
- Спостерігаються дві моделі поведінки: поведінка україномовного міноритарія і поведінка російськомовного міноритарія, що описуються ситуаціями, коли в групі більшість учасників спілкуються однією мовою (російською чи українською), а лише одна-дві людини з групи природно спілкуються іншою.
- Україномовні міноритарії після кількох спроб говорити українською мовою, зрештою, все-таки переходили на російську мову, в той час як російськомовні міноритарії весь час говорили російською і не переходили на українську. При цьому сама дискусія була безконфліктною і зрозумілою, тобто не вимагала обов'язкового перемикавання з однієї мови на іншу.

МОВА

Тема мови при декларованій безконфліктності є все ж таки болючою, але в першу чергу, для носіїв української мови

- В групах зі збереженим мовним балансом (50%/50%, 60%/40%) переключень на іншу мову не спостерігалось.
- Можна констатувати, що при декларованій рівності української та російської мов під час міжособистісної комунікації **україномовні міноритарії відчують дискомфорт і переходять на російську мову**, в той час як російськомовні міноритарії подібного дискомфорту не відчують.
- Дискомфорт україномовних підтверджується поведінкою носіїв української мови під час заповнення форм інформаційної згоди, обов'язкового документа, що засвідчує добровільну участь респондента в дослідженні. Наприклад, україномовні респонденти в Полтаві та Чернівцях були дуже засмучені, коли побачили, що згоди їм роздрукували російські варіанти документи, мотивуючи це тим, що роками їх змушували переходити на російську в повсякденному житті і **«прийшов час щось міняти»**.

МОВА

Об'єктивно люди
стикаються з мовною
дискримінацією і
дискриміновані в першу чергу
україномовні

- Об'єктивно люди стикаються з мовною дискримінацією і дискриміновані в першу чергу україномовні.

Дуже багато, що проти були. Не беруть із-за того, наприклад, що я розмовляю українською мовою.

Жінка, 40 років, няня, Житомир

- В той же час, російськомовні також помічають дискримінацію україномовних.

И очень сильно много людей, которые разговаривают на русском языке, дискриминируют тот язык, на котором, допустим, большинство разговаривает на Западной Украине.

Чоловік, 30 років, Миколаїв

- Несприйняття місцевим населенням української мови пов'язують з Росією, тобто з російськими агресивними патернами взаємодії з носіями української мови

Но, когда я был в России, мне было сказали: «Выплюнь свой язык и скажи по-человечески».

Чоловік, 51 рік, Житомир

МОВА

*Лише на Півдні були почуті
думки про проблеми
дискримінації
російськомовних, але
проблеми явно
гіпотетичного характеру,
тобто пов'язані з міфами та
страхом «жорстокої
українізації»*

- Проблеми російськомовних проговорюються виключно в гіпотетичній площині, тобто як можливість, але аж ніяк не в практичному сенсі, як це відбувається з проблемами україномовних.

Проблема, я считаю, проблема, это в русскоговорящем пространстве изъять возможность обучения на языке, на материнском языке, на котором говорят в семьях, ликвидировать все русскоговорящие, русскоязычные школы. Оставить на весь город одну русскоязычную школу. И что из этого исходит? Дети не умеют писать ни по-украински, ни по-русски. Разговаривают: половина предложений по-русски, половина предложений – по-украински.

Жінка, 43 роки, Миколаїв

МОВА

*Практичні площини міфу про
дискримінацію
російськомовних – освіта та
вимкнення російських каналів*

- На практиці російськомовні почувають себе дискримінованими в школі та в доступі до інформації.

Чоловік: Была такой преподаватель в институте, украинского языка. И она на парах говорила: «Если вы не будете разговаривать со мной со мной разговаривать на украинском, я буду выгонять с пар». Она меня четыре раза выгоняла... Четыре раза выгнала. А потом поняла, что толку нету. И потом все равно пускала.

Жінка: Я считаю, что она была права. Если у нее идет урок украинского, вы должны были говорить по-украински. Точно так же, как у нас, даже в мое время, преподаватель приходил, англичанка, она ни одного слова по-русски не говорила.

Чоловік, 24 роки, Миколаїв
Жінка, 71 рік, Миколаїв

Тож кстати дискриминация – нет русских каналов.

Жінка, 59 років, Кіровоград

- Однак, у випадку освіти відчуття дискримінації дисонує з самою практикою, яку описують респонденти: спостерігається дискримінація української мови у відмові від вивчення її без пояснення на то причин.

МОВА

Міф про утиски російськомовних після окупації частини української території все ж таки стає інколи реальністю, коли російська починає сприйматися в якості «мови окупанта»

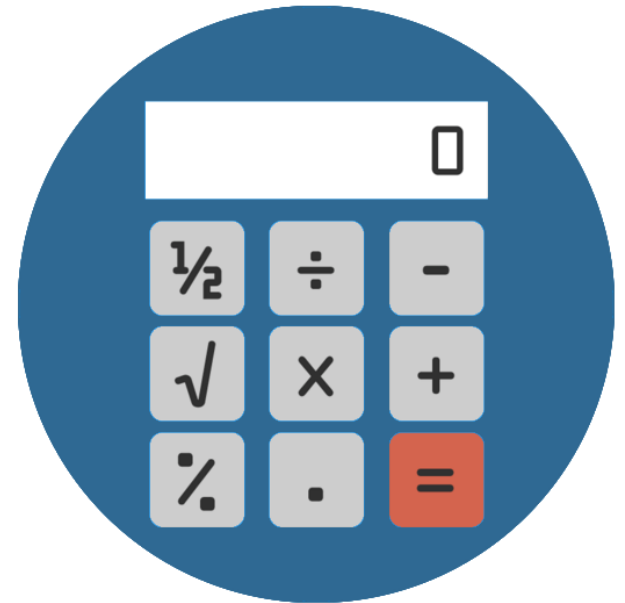
- Міф про утиски російськомовних після окупації частини української території все ж таки інколи стає реальністю, коли російська починає сприйматися в якості «мови окупанта».

Если вот эта власть удержится и со своей политикой, которую они прячут за шторы – это коснётся и тебя, если ты пока ещё коверкаешь украинский язык. Надо уметь между строк читать, потому что уже пять лет болтается тезис и подкладывают под сукно в Верховную Раду о «мовной» полиции, то есть на каждом предприятии будет стоять вот тот с балаклавой, который с АТО вернётся, и заговоришь ты на украинском аж бегом, только сны будешь на украинском дома смотреть
Чоловік, 50 років, Кіровоград

Ну я Вам скажу, что я замечаю вот за прошлый рік, когда начались боевые действия на востоке и т.д. и т.п., я заметил на первой волне, особенно до сентября-октября месяца было очень ощутимо давление на русскоязычных всё равно. Русскоговорящие, русскоязычные, я ощущал, почему, потому что только начинаешь где-то говорить: «а чому ти не розмовляєш державною мовою?» – сразу же начинается.
Чоловік, 50 років, Полтава

Критерії та сфери дискримінації

Матеріальне становище

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ

*Найвідчутніший і навіть
хворобливий критерій
дискримінації, що нівелює всі
інші критерії в уяві
респондентів, а слідом і на
практиці в українському
суспільстві*

- Дискримінація за матеріальним становищем - **відправна точка, а також фон будь-якого обговорення дискримінації**. Для респондентів це є найвідчутніший і навіть хворобливий критерій дискримінації. З обговорення дискримінації за матеріальним становищем починається будь фокус-група, цим обговоренням вони закінчуються, і до цього комплексу висловлювань прагне при обговоренні будь-якого іншого критерію дискримінації.
- Обмеження в правах і свободах, самореалізації, доступу до очікуваного комфорту і рівню життя за рахунок дисбалансу між бідними і багатими не тільки змушує людей рефлексувати з приводу дискримінації за матеріальним становищем, але також **не помічати, затирати, знецінювати інші критерії дискримінації**.
- Досвід дискримінації є актуальним для всіх учасників дискусії, тобто це є чи не **єдиний універсальний критерій**, в то й час як сприйняття решти критеріїв дискримінації дуже сильно залежить від особистого нетипового досвіду респондента.

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ

*Шкільна освіта та охорона
здоров'я – дві сфери, в яких
краще за все рефлексуються
дискримінація українців за
рівнем матеріального
забезпечення*

- Дві головні сфери, на котрі переноситься обговорення дискримінації за матеріальним становищем – це шкільна освіта та сфера охорони здоров'я.
- Класичний приклад дискримінації в уявленні респондентів – це неможливість без грошей потрапити до того державного лікаря чи державної лікарні, в яких респонденти впевнені, в яких хочуть лікуватися.

Потом у нас есть областная больница очень знаменитая, в которой очень хорошие врачи, но туда попасть допустим, она как бы областная, там больше лечится область, но есть и из города. Городских они не принимают, но если заплатить деньги, то тебя положат – городского или может по знакомству, но человек же может выбрать [формально, але фактично не може], вот я бы хотела быть там у этого врача [але не виходить].

Жінка, 65 років, Житомир

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ

Шкільна освіта та охорона здоров'я – дві сфери, в яких краще за все рефлексуються дискримінація українців за рівнем матеріального забезпечення

І палати, навіть у нас в роддомі є палати такі сіренькі, узенькі, що там одно на другому лежить, а є великі, розжєві, под домашній стиль, одинарні. Знали, як би, чия дружина приблизно, то вони поклали в розжєвеньку, індивідуальну. Я не кажу «от мені» (дайте це), але мене в той час так само мучало питання: «Чо ті дівчата двоє тісняться у тій такій?»... Ну така чуть, вот буквально кровать і всьо, і прохід. А я в отакій от чуть лі, вся сама, у розжєвий колір! Там у мене був і це, і бойлер, в общем, якісь картинки, то єсть я собі там балділа, мені хорошо, допустім. А вони чим гірше за мене були?

Жінка, 34 роки, Мукачеве

То у нас були такі проблеми, що ми в середині навчального року, я мусила внука переводити в іншу школу. Здавай на школу, здавай то, здавай то, гроші... а нема, бо моя дочка сама виховує його, без чоловіка. Нема тих грошей.

Жінка, 46 років, Мукачеве

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ

*Шкільна освіта та охорона
здоров'я – дві сфери, в яких
краще за все рефлексуються
дискримінація українців за
рівнем матеріального
забезпечення*

Почнем з дитячого, ясельок, там є своя дискримінація, в тих діточок нещасних, вони не мають тих умов, з боку і держави, і комунальних обслуг і так далі, ну, і гідних вихователів, скажем, чи нянь. Дитячий садок, аналогія, школа, теж діти наші потерпають у школах, нема умов, нема підручників, ну, ви всьо краще за мене знаєте.

Чоловік, 65 років, Чернівці

А сейчас у нас преподаватель, статус преподавателя, врачи...то, что подняли дискриминацию детей материально обеспеченных... сколько было статей, где ученик, который материально обеспеченный даже преподавателя может ставить ни во что... Если человек не может себе обеспечить питание, проживание, соответственно и к преподавателю такому будут относиться... Не важно, что Вы готовы любить предмет, любить детей, уметь преподнести, увлечь. Но он уже будет считать, что он уже выше за вами стоит.

Чоловік, 59 років, Кіровоград

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ

*Діти, чиї батьки
відмовляються робити
неофіційні та відчутні для
себе матеріальні внески,
дискримінуються вчителями*

- Основна скарга на школи – постійне витягання з батьків коштів та нерівне ставлення до дітей, чиї батьки відмовляються від неофіційних внесків

У нас есть система благотворительных взносов, и у старшего ребёнка моего в классе был мальчик, его родители постоянно возмущаются, это нам не надо, на это мы деньги сдавать не будем. То есть они одни больше всего возмущались, может, быть они и были правы, так скажем. И вот с первого по четвёртый класс этот ребёнок учительницей был гоним. Весь родительский комитет и всех она настраивала [проти нього]. «Вот этот [ім'я], он хуже всех», он всё время стоял в углу. Когда мы перешли в пятый класс и были на первом собрании, была новая учительница, я, если честно, была удивлена даже. Она...новые дети и она каждого охарактеризовала и отметила этого [ім'я], что за пять лет [впервые] сказали, что он хороший, что он хорошо учится, что он умный и внимательный и столько положительных моментов отметила новая учительница, наверное, первый раз за пять лет о [ім'я] я это услышала.

Жінка, 34 роки, Житомир

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ

*Діти, чиї батьки
відмовляються робити
неофіційні та відчутні для
себе матеріальні внески,
дискримінуються вчителями*

- Основна скарга на школи – постійне витягання з батьків коштів та нерівне ставлення до дітей, чиї батьки відмовляються від неофіційних внесків

У нас есть система благотворительных взносов, и у старшего ребёнка моего в классе был мальчик, его родители постоянно возмущаются, это нам не надо, на это мы деньги сдавать не будем. То есть они одни больше всего возмущались, может, быть они и были правы, так скажем. И вот с первого по четвёртый класс этот ребёнок учительницей был гоним. Весь родительский комитет и всех она настраивала [проти нього]. «Вот этот [ім'я], он хуже всех», он всё время стоял в углу. Когда мы перешли в пятый класс и были на первом собрании, была новая учительница, я, если честно, была удивлена даже. Она...новые дети и она каждого охарактеризовала и отметила этого [ім'я], что за пять лет [впервые] сказали, что он хороший, что он хорошо учится, что он умный и внимательный и столько положительных моментов отметила новая учительница, наверное, первый раз за пять лет о [ім'я] я это услышала.

Жінка, 34 роки, Житомир

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ

*Правоохоронні органи – ще
один елемент системи
постійного тиску,
дискримінації за
матеріальним становищем*

- Ще одна важливий елемент системи постійного тиску на населення, що формує відчуття іманентної дискримінації, - це правоохоронні органи, що взагалі не сприймаються в якості системи безпеки. Комунікація з правоохоронцями також зав'язана на матеріальне забезпечення індивіда.

*Ну, в правоохоронних органах це точно є,
тому що, якщо людина, от, багата, то
соответственно, відношення у неї, міліції до
неї зовсім інакше, чим те, що людина
безправна, бідна, яку можна, грубо кажучи,
посадити, галочки того що треба посадити.*

Чоловік, 31 рік, Чернівці

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ

*Українці готові пояснювати
дискримінацію за
матеріальним станом
простою відсутністю
коштів в державних
інституціях*

- Респонденти самі пояснюють, що запити на неофіційні матеріальні внески з боку структур, що офіційно існують за рахунок податків з населення, є не стільки дискримінацією матеріально незабезпечених у доступі до необхідних послуг, скільки ознакою бідності держави та її структур.

*- Це не дискримінація, це відсутність коштів.
Всі претензії до Росії, в нас іде війна.
- Гарно сказали.*

Чоловік, 51 роки, Житомир
Жінка, 40 років, Житомир

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ

*Хаос запитів на неофіційні
внески з боку системи
шкільної освіти та системи
охорони здоров'я залишає
людей з постійним
відчуттям дискримінації по
матеріальному становищу*

- Однак, визнання неефективності державної структури, не робить відчуття дискримінації менш відчутним через хаос, тобто безсистемність запитів з боку державних інституцій на неофіційні внески від українців. Тобто, люди просто не розуміють, за що саме, чому саме стільки, коли саме вони мають сплачувати і чи мають взагалі це робити.

Треба було зробити кардіограму мені, заходить переді мною дівочка, жєнщина, видно по зовнішньому вигляді, що матеріальний стан гірший ніж у мене. Удїта вона була чистенько, але бідненько. Вона з подружкою підійшла, і виходить, вона вибігає з кабінету, а я сижу чекаю, і каже до цей, «Дай мені швиденько десять гривень». Та їй дає, я бачу ці десять гривень. Захожусь я, вона каже, ви не могли б внести благодійний внесочок, а я кажусь «Скільки» – двадцять п'ять.

Жінка, 40 років, Житомир

Тут уже нужно брать дискриминацию государства, правительства по отношению к своему народу, я считаю в этом вопросе.

Чоловік, 26 років, Кіровоград

МАТЕРІАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ

Матеріальний стан та соціальний статус фактично зливаються в українському суспільстві, а найбільш захищеними верствами населення в уявленнях людей стають виключно люди з високим рівнем матеріального забезпечення

- Тотальна домінанта матеріальної компоненти в якості критерію дискримінації автоматично робить з людей з високим рівнем матеріального забезпечення таких, що єдині не підпадають під дискримінацію.

Ну, от чоловік займається правозахистом, часто історії слухаю так коротко, розумію, що в наш час, навіть, якщо є два адвоката, то виграє той, хто більше плотить, на жаль. Або якщо людина не має взагалі можливість собі найняти правозахисника, то в її просто немає захисту. Або до любих державних звертаєшся.

Жінка, 34 роки, Мукачеве

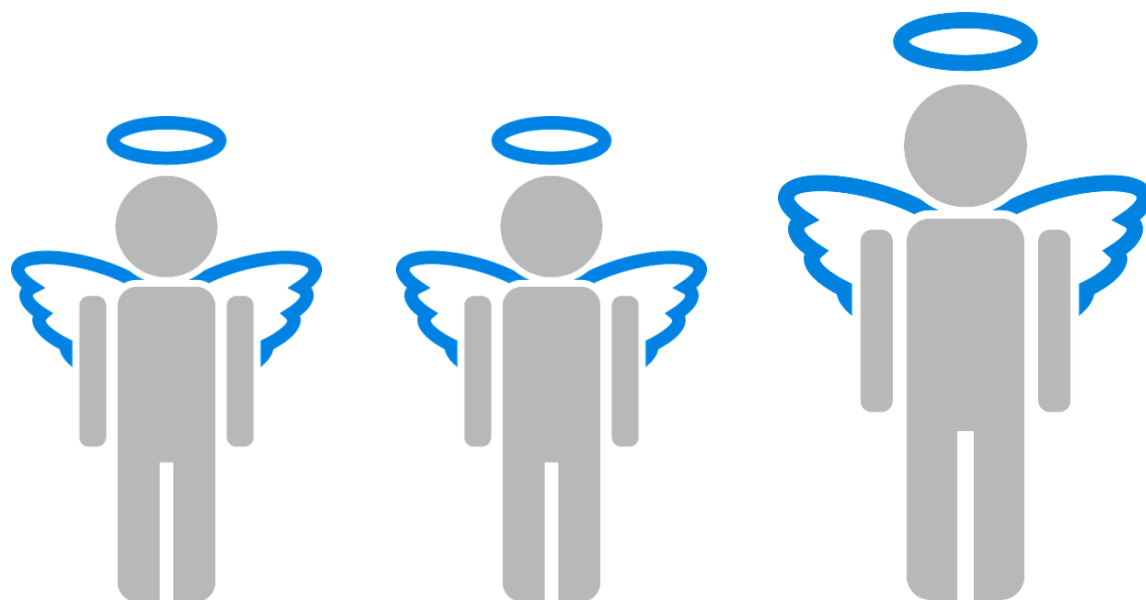
- Одночасно матеріальне становище детермінує і нівелює соціальний статус, тобто замінює взагалі цю категорію, робить соціальний статус залежним і навіть неможливим без опису матеріального становища.

Якщо ти чиясь дружина, чиясь сестра, чиясь донька, то тебе, навіть в тому ж садочку... До твоїх дітей так само ставлення - чи є у мами магазин? чи батько працює у податковій? - людина більше хочить.

Жінка, 34 роки, Мукачеве

Критерії та сфери дискримінації

Релігія

Релігія

Дискримінація за релігійними ознаками здебільшого відбувається в контексті конфлікту різних патріархатів православної церкви

- Частіше за все респонденти не стикаються особисто з дискримінацією за релігійними ознаками, скоріше за все через те, що відносять себе до домінуючих, в першу чергу православних християнських релігійних спільнот, і тому більше рефлексують з приводу конфліктів між різними патріархатами (в першу чергу Київським та Московським) всередині православ'я, а не з приводу утисків міноритарних віросповідань.

Допусти, у меня на работе женщина, которая в силу обстоятельств, болезни сына, он пошла в церковь, и очень долго они соблюдают все посты. И последняя тема, которая у нас с ней обсуждается это то, что захватывают церкви Московского патриархата, что только Московский патриархат оплачивает налог на землю, на той территории, на которой стоит церковь. В основном церковь, даже Московского патриархата, если не считают центрального Успенского собора и Преображенской строится на деньги прихожан. То есть эти люди, религиозная община, это их собственность. Стоит вопрос, что у нас в Украине много забрали и вот я работаю на посёлке Новом в школе. Там просто стоит вопрос забрать и отдать Украинскому патриархату, то есть.

Жінка, 40 років, Кіровоград

Релігія

Дискримінація за релігійними ознаками здебільшого відбувається в контексті конфлікту різних патріархатів православної церкви

Така дискримінація є. Тому, що такий випадок, я живу на Лунівці, там сюди ближче є церков Московського патріархату, а там Київського. До мене приїхав товариш і він з Доброполя Донецької області. І він пішов чисто віруючий до Київського патріархата. І він пішов гулять там і підійшов до тої церкви, яка Московського патріархату, не знаю, як там вулиця називається, вона вся дерев'яна така, і він спитав на вулиці: «Це церков Київського патріархата?», а йому так люди, це було на Пасху і кажуть: «А бендеровська церков? – это вон на верху подимитесь, а тут нормальна церков, а бендеровцы там».

Чоловік, 64 роки, Полтава

Українська церква терпить велику дискримінацію, тому що Україна має в себе в Україні мати українську, єдину, помісну українську церкву. Але із-за того, що в нас церкви Московського патріархату, і нам кажуть: «Якщо ви були в українській церкві, значить, ви не маєте права до нас приходити». І, тобто, дискримінація релігійна дуже сильна.

Жінка, 65 років, Чернівці

Релігія

Дискримінація за релігійними ознаками здебільшого відбувається в контексті конфлікту різних патріархатів православної церкви

Чего Московский патриархат и Киевский между собой не поделили, мафия с одной стороны, мафия с другой.

Чоловік, 64 роки, Кіровоград

Глобально дискримінація. Вона йде різними методами, дискримінація може бути навіть шляхом обману. В нас маса людей вважають, що вони ходять до української церкви, моляться, бо вони живуть в Україні, в українському селі чи місті, і священник – свій чоловік і так далі. Але. Священники кажуть: «Да, ми українська церква, ми українська церква». А насправді це церква російська.

Чоловік, 65 років, Чернівці

Релігія

На рівні сімейних, побутових відносин українці дискримінують нетрадиційні для України релігійні спільноти

- В той же час респонденти, котрі цікавляться темою, розповідають конкретні історії з приводу утисків нетрадиційних для України релігійних спільнот

Так як я працюю нянею [...] Я працюю в Києві. І ось в кожній сім'ї мене на співбесіді запитують, «Якої ви віри?». Обов'язкове питання йде, чи не найголовніше. Те, що мене питають, чи я заміжня, те, що я, наприклад, розлучена і те, що в мене дітей немає – це виявляється такий великий плюс, саме для няні. Але релігія має дуже велике значення. Наприклад, вже потім в розмові я запитую, але навіщо. Дуже багато таких, наприклад, випадків розповідають мамі і папі, коли приходять... є баптисти там,десятники якісь і от настільки їх вважають православні, так як я, їх вважають просто ненормальними. Це ж дискримінація свого роду, їх не хочуть просто брати на роботу. Якщо дізнаються, що вони не тої віри, що роботодавець, все їх нікуди не беруть. В мене з цим не було проблем, тому, що в анкетах ми указуємо, якої ми віри, але все рівно перепитують, перевіряють.

Жінка, 40 років, Житомир

Релігія

На рівні сімейних, побутових відносин українці дискримінують нетрадиційні для України релігійні спільноти, в той же час всі релігійні люди можуть дискримінуватися нерелігійними і навпаки

У сотрудницы умер муж, а он в Армии Спасения. Там все были, конечно, в шоке, потом от неё шарахались. На похоронах они пели песни, с флагами, били в барабаны. Это конечно вызывает тоже определённое потом отношение к этим людям.

Жінка, 40 років, Кіровоград

- В той же час респонденти відчують, що в принципі будь-яка релігійна спільнота може відчувати себе дискримінованою через ставлення людей нерелігійних, котрі вважають віруючих «нерозумними».

Идет война верующие - неверующие. Меня всегда поражало... Атеисты остались по-прежнему воинствующими, они считают людей верующих, как минимум ущербными, как минимум недалекими. Почему они так в этом убеждены - я не знаю.

Чоловік, 53 роки, Харків

Критерії та сфери дискримінації

Політичні погляди

ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ

Дискримінація по політичних поглядах на даному етапі або не виказується респондентами, або ця тема є безпредметною

- При достатньо розвиненому міфі про політизацію українського суспільства, різницю між його політичними векторами, конфліктність цієї теми взагалі, особливо на фоні ідеологічного поля навколо війни, що відбувається на Сході України, під час інтерв'ю тема політичної дискримінації виявилось, що тема **політичної дискримінації є вкрай невербалізованою і навіть безпредметною.**
- **Тема політичної дискримінації взагалі не спливає самотійно**, і навіть після спроб підняти цю тему з боку модераторів дуже рідко виникають історії про політичну дискримінацію, що **вкрай дисонує з уявленнями у засобах масової інформації та науковому середовищі з приводу цих питань.**

ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ

*Дискурс «Єдиної країни»
виявляється важливішим за
політичні погляди можливих
ідеологічних опонентів.*

- Дискурс «Єдиної країни», що дуже потужно спрацював всередині еклектичного українського суспільства на фоні агресії Російської Федерації на сході країни, вплинув на висловлювання з приводу саме політичних бачень опонентів, бо із базисом «Єдиної країни» стартували і продовжують працювати 99% політичних партій в Україні в останній рік.
- Люди, діаметрально протилежні у своїх ідеологіях і баченнях розвитку країни, **завжди підтримують ідею «Єдиної країни»**, монотонно повторюючи саме ці два слова, в українському оригіналі висловлювання, і саме це для них виявляється важливішим за політичні вподобання.

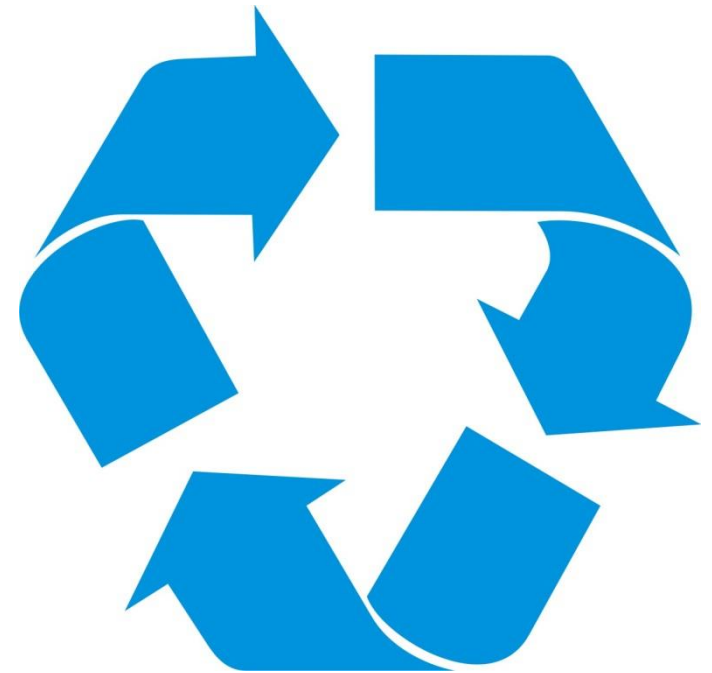
ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ

*Дискурс «Єдиної країни»
виявляється важливішим за
політичні погляди можливих
ідеологічних опонентів.*

- *В той же час поглибленого вивчення потребує ситуація, коли людина з дискурсу «Єдиної країни» стикатиметься з людиною, котра не вважає цілісність української території та держави за цінність, бо на даному етапі такі ситуації поза досвідом респондентів, але важливо розуміти перспективи таких стосунків.*

*...А ты кто? Ты ж живёшь тут в Украине, кто ты такой? Всё вот всё сказано. Я не стал ничего объяснять, я повернулся, махнул рукой и сказал: «Пошёл к чёрту!» больше ничего. Хохлов убивать, он живёт в Украине, учился в полтавском училище, живёт тут, дышит воздухом украинским, пьёт нашу воду, ест продукты, то есть мать Украина, а идёт на фронт хохлов убивать. Таких не один, много таких.
Чоловік, 64 років, Полтава*

Обґрунтування та схеми відтворення дискримінації

ОБҐРУНТУВАННЯ ТА СХЕМИ ВІДТВОРЕННЯ

*Дискримінація – природне
явище, котре буде з людиною
вічно*

- Присутній дискурс «натуральності» дискримінації. Дискримінація – природне соціальне явище, пов'язане з природою людини.

Я вообще считаю, что дискриминация будет всегда, независимо от того, какой народ, какая страна, пока существуют люди и общество.

Жінка, 36 років, Чернівці

Дискриминация насколько я понимаю вещь тянется с первобытно-общинного строя... И это попытка узаконить эксплуатацию одной части общества другой. Не важно, как это будет разделено – на бедных и богатых, женщин и мужчин, черных и белых.

Чоловік, 53 роки, Харків

Дискриминация это то, что человечество никогда не победит. И она была заложена, природой возможно. Вот так исторически сложилось, что с самого древнего момента, начиная от первобытного общества, уже дискриминация существовала. На это можно так обращать внимание: матриархат, патриархат там, дальше рабовладельческий строй, ну вот это всё уже было заложено дискриминацией.

Мужчина, 26 років, Кіровоград

ОБҐРУНТУВАННЯ ТА СХЕМИ ВІДТВОРЕННЯ

Тиск недосконалої державної системи та системи роботи громадського сектору легітимізує будь-яку дискримінацію серед загального населення, котре постійно відчуває себе дискримінованим, утисненим, приниженим

- Однак, схеми відтворення дискримінації, ступінь і гострота прояви дискримінації, різноманітність практик залежить від усвідомлення і системних зусиль суспільства по регулюванню.
- Існує такий соціальний парадокс: допоки ми не номінували якусь соціальну групу як дискриміновану, їй не може бути надано допомогу та захист. Але з іншого боку, номінуючи групу, ми закріплюємо її як об'єкт дискримінації, робимо її вразливою, таким чином сприяючи відтворенню практик дискримінації.
- Важливими моментами є удосконалення законодавства, висвітлення проблеми дискримінації в системі виховання і освіти, а також інформаційна політика в даному питанні. На тлі гострого переживання матеріального неблагополуччя і пов'язаних з цим ущемлень в усіх сферах життя, інші види дискримінації йдуть на другий план і не сприймаються як такі, що заслуговують на увагу з боку суспільства, як такі, що вимагають втручання. Це сприяє соціальній напрузі та відтворенню дискримінаційних практик.

ОБҐРУНТУВАННЯ ТА СХЕМИ ВІДТВОРЕННЯ

*Тло матеріального
неблагополуччя легітимізує
будь-яку іншу дискримінацію,
роблячи її незначною,
незначущою*

Я б не сказала, що взагалі яка-небудь дискримінація може бути безобідною. Бо сама по собі вона є приниженням іншої людини, і сказати, ну, може, не глобально, але в кожному окремому випадку це є все одно шкідливим.

Жінка, 38 років, Харків

Как бы там ни было, но в советское время было много всего, но было институты, которые занимались формированием определенного отношения к определенным вещам. И государство не считало для себя зазорным потратить энное количество тысяч рублей для того, чтобы старикам у нас почет.

Жінка, 38 років, Харків

Да, усугубилось. И оно больше на виду. Раньше это было меньше, единично и ты мог найти на это управу, даже через такие официальные такие вот... институты. А сейчас... даже не знаю, разве что один на один. Я вот например в милицию сейчас ни за что в жизни не пойду. Потому что я ей не доверяю.

Мужчина, 56 років, Харків

Регулятори дискримінації

РЕГУЛЯТОРИ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Люди знаходяться в рамках системи двох полюсів: «все має регулювати держава» і «це залежить від людей, від кожного з нас». Між цими полюсами порожнеча.

- Інтолерантність до специфічних груп (геїв, людей з інвалідністю, ВІЛ-інфікованих та ін.) небезпечна не тільки і не стільки для цих груп, скільки для усього суспільства, в якому у зв'язку з цим існує напруженість. Коли ми говоримо про те, хто повинен регулювати процеси, пов'язані з дискримінацією, люди відповідають у рамках системи двох полюсів: «все має регулювати держава» та «це залежить від людей, від кожного з нас». **Між цими полюсами порожнеча.** Немає уявлення щодо механізмів реалізації прав та можливостей, щодо того, як реагувати в ситуаціях дискримінації. Це пов'язано із тим, що люди не усвідомлюють роль у цьому процесі таких суб'єктів як громадські організації, рухи, партії, місцева влада і таке інше. Саме ці суб'єкти мають здійснювати посередництво між державою та конкретною людиною, реалізуючи освітницькі програми, правову підтримку, соціальний супровід вразливих груп та лобювання їх інтересів.

Конечно, нужно менять. Нужно менять прежде всего себя, свою культуру по отношению к другим людям, по отношению к обществу. Тогда, я думаю, если каждый поменяет себя в лучшую сторону, хотя бы попытается, тогда, возможно, и жизнь наладится, и дискриминация немножко куда-то исчезнет.

Жінка, 36 років, Чернівці

РЕГУЛЯТОРИ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Люди знаходяться в рамках системи двох полюсів: «все має регулювати держава» і «це залежить від людей, від кожного з нас». Між цими полюсами порожнеча.

Чтобы быстрее это проходило, то этим должно заниматься государство. Если государство не будет этим заниматься, то пока будет разрыв, когда создасться этот средний класс, только тогда дискриминация самоустранится. Но сколько он будет создаваться... это будет очень долго.

Чоловік, 36 років, Харків

РЕГУЛЯТОРИ ДИСКРИМІНАЦІЇ

*Приклад роботи
громадського регулятора*

- У травні стартувала нова банерна компанія під слоганом «Говори правильно» . Її головною метою є заклик до мовної коректності. А основне завдання – підвищення толерантності в українському суспільстві. Познайомитись з її суттю можна на сайті tolerance.in.ua. Виокремлено 6 груп людей, нестигматизуючому ставленню до яких вчать банери: «гомосексуали», «люди з інвалідністю», «євреї», «роми», «жінки» та «ВІЛ-позитивні». Дуже правильною ідеєю кампанії стало змінення звичної образливої назви на кшталт «гоміки» або «каліки» на прийнятну та більш толерантну «геї» та «люди з інвалідністю».
- Проте, сама візуалізація цього проекту може викликати зворотню реакцію та тривогу пересічних громадян, до яких і апелює дана кампанія. Фактично, на кожному з банерів представники дискримінованої групи висунуті на перший план, а люди, що представляють більшість, ніби «тьмяніють» на їхньому тлі. А це є одним з типових страхів, що виказували люди при обговоренні проблем дискримінації, це те, що ми могли спостерігати ледь не на кожній фокус-групі у різних регіонах нашої країни: а що як допомога та підтримка вразливих груп зробить нас самих більш вразливими та відсуне на другий план наші проблеми?

РЕГУЛЯТОРИ ДИСКРИМІНАЦІЇ

*Приклад роботи
громадського регулятора*

- Саме страхом, допомоги та підтримки вразливих груп, котра зробить звичайних людей більш вразливими та відсуне на другий план їх проблеми, люди обґрунтовують нетолерантне ставлення до тих самих гомосексуалів, переселенців та інш.
- До речі, у такому способу реалізації втрачено саму ідею, яку формулюють активісти цієї рекламної кампанії: *«геї не просять якихось окремих прав для себе, просто щодо них не діють права, якими користуються інші люди»* (текст, що дублюється на банерах та сайті кампанії), бо візуально дискриміновані групи виділяються з загального «сірого» фону.
- Здійснюючи подібні проекти ми би рекомендували не протиставляти групи, візуально не виділяти їх, аби не посилювати стигматизацію, що і так присутня у нашому суспільстві. Більш прийнятним слоганом на фоні рівнозначного візуального представлення різних людей мало би звучати *«Всі ми – люди!»* (не дослівно, але по суті).

РЕГУЛЯТОРИ ДИСКРИМІНАЦІЇ

*Реальна поведінка людей
відрізняється від того, що
вони самі говорять і
думають про свою поведінку*

- Рівень толерантності соціуму характеризується здатністю та бажанням бачити усі групи представленими в соціальній структурі. Нажаль, у громадській думці усе ще спостерігається бажання, аби усі групи, які можна віднести до вразливих, залишалися «невидимими», «не висовувались» (пенсіонери – сиділи вдома, не створювали натовп у транспорті, геї – мовчали щодо своєї сексуальної орієнтації, араби – не відвідували кафе та клуби і не знайомились з місцевими жінками, африканці – говорили тихіше і т.д.).
- Звичайно, поведінка, що декларується людьми напряду не корелює із їх реальною поведінкою, тому прогноз реальної поведінки на базі висловлювань дати не так просто.
- Ричард Лап'єр, психолог зі Стенфордського університету, ще у 1934 році провів експеримент, у якому встановив соціально-психологічний феномен невідповідності між реальною поведінкою людини та установками, що людиною проговорюються, її намірами і цінностями. Експеримент Лап'єра якраз і був присвячений проблемі дискримінації в американському суспільстві, етнічним та расовими стереотипам.

РЕГУЛЯТОРИ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Парадокс невідповідності висловлювань і реальних дій, насправді, може допомогти роботі з дискримінацією в Україні, бо більшою мірою негативні стереотипні висловлювання, що побутують в місцевому контексті, не підкріплюються реальною дією, реальними механізмами поведінки, тобто не закріплені в традиціях дії, котрі було би набагато важче подолати, ніж аморфні стереотипи

- Лап'єр звернув увагу на те, що виказану суб'єктом установку слід розуміти лише як «символічну відповідь на гіпотетичну ситуацію». «Люди говорять одне, а роблять зовсім інше», - вказав Лап'єр у своєму експерименті. Явище отримало назву парадокс Лап'єра. Зазначені людиною установки, яких вона, як сама заявляє, дотримується, не співпадає з її реальною поведінкою в ситуаціях, в яких ці установки мають реалізовуватись.
- Установки дійсно є детермінантами нашої поведінки. Однак, парадокс Лап'єра свідчить про некомформність людей. Не дивлячись на те, що люди схильні висловлюватись так, як це притаманно представникам певного соціального кола, чи транслювати розповсюджені стереотипи, в реальній ситуації на людину в більшій мірі впливають конкретні обставини чи люди, аніж ці абстрактні уявлення. Коли в людини немає конкретних життєвих прикладів та досвіду взаємодії з якоюсь групою чи представником групи, а також коли йдеться про великі маси людей, тоді поведінкою більшою мірою керують якраз ці самі установки та стереотипи. Але конкретний досвід або наочні зрозумілі приклади комунікації допомагають зруйнувати негативні уявлення. Наприклад, на фоні негативних установок по відношенню до гомосексуалів в цілому реальна практика спілкування зі знайомим-гомосексуалом може бути цілком прийнятною. І це розуміння важливе для захисту прав вразливих груп, включення їх до соціального поля.

Socio logist

додаткові
матеріали

id magnatem utesedici acessumque explit adiaessitat exernatem doloriat odit aut repro ommodit emporr
nimint minus, si quis ut oditatur rest am quidipis ium voloraturia eossimporem es molorem faccab ide sinc
aspic to volumen dipsaeserum harum nonsenis derovitates am incipit ionecep eruptaspid qui bereseque
mqui assit, acea dolutet iquaturi atureres de perum faccatum ipsaepudis et utaturi oritestia isi dolor sitios
oreicium ne nonetur? Quid unt, am faccum non rem rest et plab incias et voleste mporion seriatemo expe
eles vellis earchilic tem ipsaece pratqui aut vollabo ressus quae re, ut voluptati ilicimo maximoditat. Ehene
rec ullabo. Neque vo velitaque in ear nimolendande eossimi, nimporat aut lenditatur a dist, officatusa oc
ipit atessi diatquatur, nam odianihilit lab sankida qui [Україна, Харків](#) nosto delloritem corese volorest,
ur, occum quiam mint aum. Mi auta nis apiet quibus [2015](#) esse qui issitat reptas faccus alicit, qui aut quis
emporum eos autas moluptaqui dolorrum es di net am fugiamu stiant. Lciet etur, nonet occus. Ficipis dur
olor siment voluptaque mostia dolorectio et as accae nimi, consequi aut voluptiis doloriae voluptatias au

Скрінер фокус-групи в Харкові

№	Стать	Вік	Мова спілкування
1	Чоловік	19 років	Російська
2	Чоловік	36 років	Російська
3	Жінка	38 років	Російська
4	Жінка	45 років	Російська
5	Жінка	43 роки	Російська
6	Чоловік	53 роки	Російська
7	Жінка	56 років	Російська
8	Жінка	65 років	Російська

Скрінер фокус-групи в Полтаві

№	Стать	Вік	Мова спілкування
1	Жінка	26 років	Російська
2	Жінка	60 років	Російська
3	Чоловік	30 років	Українська
4	Жінка	45 років	Російська
5	Жінка	56 років	Українська/Російська
6	Чоловік	50 років	Російська
7	Чоловік	64 роки	Українська/Російська
8	Жінка	31 рік	Російська
9	Чоловік	24 роки	Українська/Російська

Скрінер фокус-групи в Миколаєві

№	Стать	Вік	Мова спілкування
1	Жінка	55 років	Російська
2	Чоловік	60 років	Російська
3	Жінка	18 років	Російська
4	Жінка	71 рік	Російська
5	Жінка	43 роки	Російська
6	Чоловік	30 років	Російська
7	Жінка	23 роки	Російська
8	Чоловік	24 роки	Російська

Скрінер фокус-групи в Житомирі

№	Стать	Вік	Мова спілкування
1	Жінка	40 років	Українська
2	Чоловік	51 рік	Українська
3	Чоловік	64 роки	Російська
4	Жінка	34 роки	Російська
5	Жінка	65 років	Російська
6	Жінка	23 роки	Російська
7	Чоловік	45 років	Російська
8	Жінка	50 років	Російська
9	Чоловік	33 роки	Російська

Скрінер фокус-групи в Вінниці

№	Стать	Вік	Мова спілкування
1	Жінка	45 років	Українська
2	Жінка	25 рік	Українська
3	Жінка	29 роки	Російська
4	Жінка	34 роки	Українська
5	Чоловік	41 рік	Українська
6	Жінка	65 років	Українська
7	Чоловік	30 років	Російська
8	Чоловік	50 років	Українська

Скрінер фокус-групи в Мукачевому

№	Стать	Вік	Мова спілкування
1	Жінка	34 роки	Українська
2	Жінка	37 років	Українська
3	Жінка	25 років	Українська
4	Жінка	22 роки	Українська
5	Жінка	46 років	Українська
6	Жінка	23 роки	Українська
7	Чоловік	55 років	Українська
8	Чоловік	21 років	Українська
9	Чоловік	56 років	Російська
10	Чоловік	31 рік	Українська

Скрінер фокус-групи в Чернівцях

№	Стать	Вік	Мова спілкування
1	Жінка	19 років	Українська
2	Жінка	18 років	Українська
3	Чоловік	31 рік	Українська
4	Жінка	36 років	Російська
5	Жінка	41 рік	Українська
6	Жінка	58 років	Українська
7	Жінка	65 років	Українська
8	Чоловік	65 років	Українська
9	Жінка	53 роки	Українська

Для Інформаційного центру «Майдан Моніторинг».

Ця публікація була створена за підтримки Європейського Союзу. За зміст цієї публікації повну відповідальність несе Громадська організація «Інформаційний центр «Майдан Моніторинг». Зміст цієї публікації не є відображенням офіційної позиції Європейського Союзу.

Європейський Союз об'єднує 27 країн-членів, які вирішили поступово об'єднати свої знання, ресурси та долі. Протягом 50 років свого розширення вони разом побудували простір стабільності, демократії та сталого розвитку, водночас утверджуючи культурне розмаїття, толерантність та індивідуальні свободи.

Європейський Союз прагне розділити свої досягнення та цінності з країнами та людьми за межами своїх кордонів.

Socio logist

дослідницьке
бюро

id magnatem utesedici acesumque explit adiaessitat exernatem doloriat odit aut repro ommodit emporr
nimint minus, si quis ut oditatur rest am quidipis ium voloraturia eossimporem es molorem faccab ide sinc
aspic to volumen dipsaeserum harum nonsenis derovitates am incipit ionecep eruptaspid qui bereseque
mqui assit, acea dolutet iquaturi atureres de perum faccatum ipsaepudis et utaturi oritestia isi dolor sitios
oreicium ne nonetur? Quid unt, am faccum non rem rest et plab incias et voleste mporion seriatemo expe
eles vellis earchilic tem ipsaece pratqui aut vollabo ressus quae re, ut voluptati ilicimo maximoditat. Ehene
rec ullabo. Neque vo velitaque in ear nimolendande eossimi, nimporat aut lenditatur a dist, officatusa oc
ipit atessi diatquatur, nam odianihilit lab sankida qui [Україна, Харків](#) nosto delloritem corese volorest,
ur, occum quiam mint aum. Mi auta nis apiet quibus [2015](#) esse qui issitat reptas faccus alicit, qui aut quis
emporum eos autas moluptaqui dolorrum es di net am fugiamu stiant. Lciet etur, nonet occus. Ficipis dur
olor siment voluptaque mostia dolorectio et as accae nimi, consequi aut voluptiis doloriae voluptatias au